

Grænseforeningens
årbog 1986

Sagn og saga fra Sydslesvig

**Grænseforeningens
årbog 1986**

Sagn og saga fra Sydslesvig

Samlet af Helge Noe-Nygaard

Illustreret af Karl H. Clausen, Slesvig

Sagn og saga fra Sydslesvig

Samlet af Helge Noe-Nygaard

Illustreret af Karl H. Clausen, Slesvig

Præsten som åndemaner.

I *Ringsbjerg* i *Munkbrarup* sogn var der en bonde, som havde flyttet skelstenen. Da han var død, måtte han altid flakke om ved stenen eller sidde på den hele natten igennem. Der var mange, som så ham der. Hans slægtninge var kede af det og ville gerne, at han kunne få ro. De bad derfor en nabopræst, der var kendt som åndemaner, om at hjælpe ånden til at finde hvile. Det lovede præsten. Da det nu var blevet aften, bad han sin karl spænde for, satte sig op til ham på vognen og lod ham køre ud i mosen. Men han sagde, at karlen ikke måtte kigge sig om, hvad så siden der skete. Karlen kørte af sted og mærkede snart, at vognen gik meget tungt, og at hestene havde svært ved at trække den, dog så han sig ikke om. Ude i mosen stod præsten af, trak en bog op af lommen og gav sig til at læse i den. I det samme kom en hel masse genfærd, også genfærdet af skelflytteren. Et af spørgelserne slog bogen fra præsten. Straks greb han ned i brystlommen og trak en ny bog frem, men også den slog de fra ham. Da tog han en tredje bog frem, og den måtte de lade ham beholde. Nu så karlen, som sad på vognen, hvordan genfærdet af bonden blev mindre og mindre, alt som præsten læste, til sidst sank det helt ned og forsvandt. Men de andre genfærd lavede en frygtelig tummel, indtil også de forsvandt. Så stod præsten igen op i vognen og bød karlen vende om og køre hjem. Men han sagde igen, at han ikke måtte se sig om. Det gik også godt i begyndelsen, men de var ikke kørt ret langt, før karlen mærkede, at det blev helt lyst bagved, som om vognen stod i flammer. Uvilkårligt så han sig om, men det skulle han ikke have gjort, for hans hoved blev siddende drejet om på kroppen resten af hans livstid.

Stenkast.

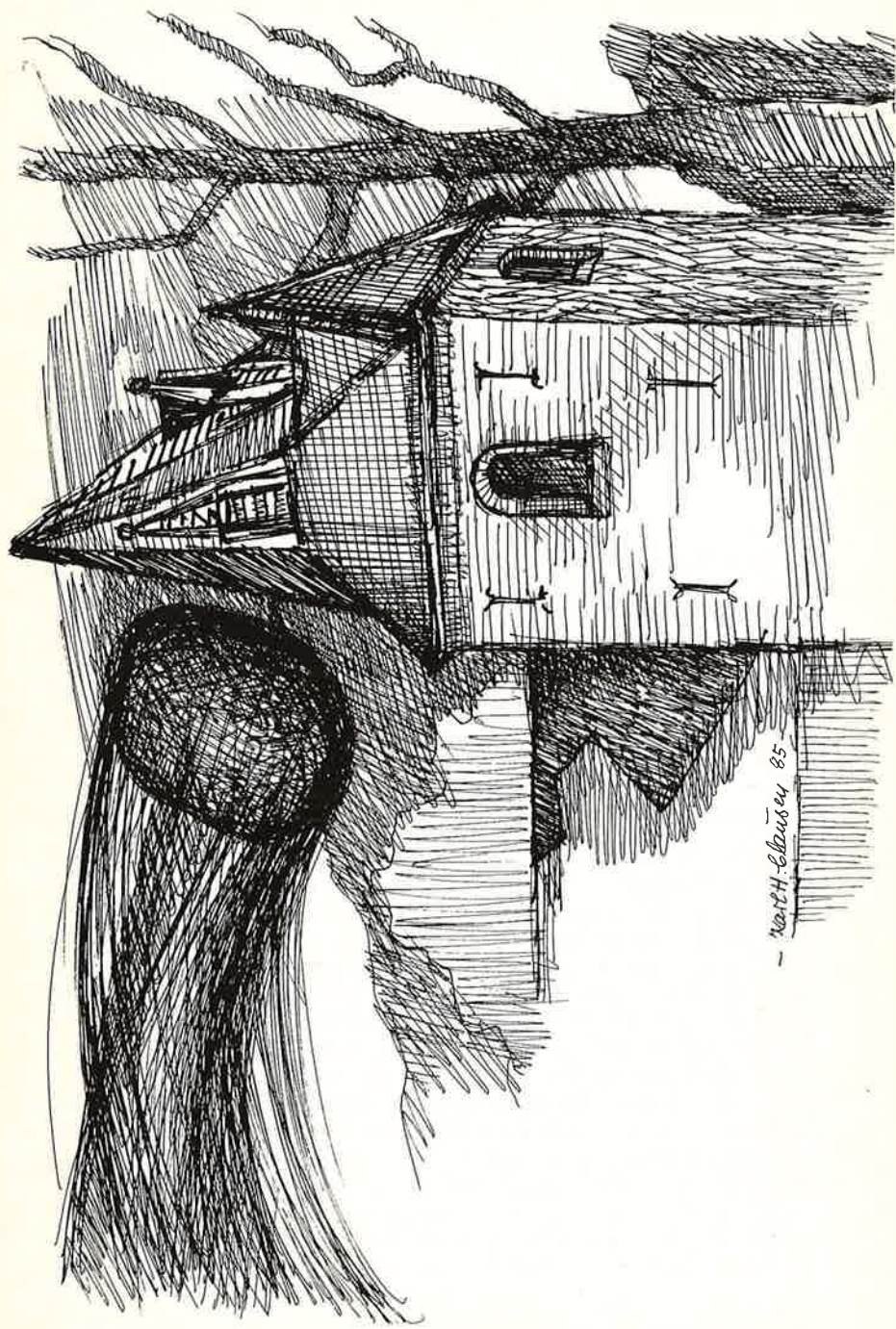
På Bredstedegnen boede i gamle dage to kæmper, en frisisk i *Trelstorp* og en dansk i *Fjolde*. Begge pralede ofte over for hinanden af deres styrke, og de levede i evindelig strid. For at få en ende på det og få sagen afgjort aftalte de til sidst, at de hver især skulle gøre et kast efter den andens kirketårn. Trelstorkæmpen tog en stor sten og smed den af al kraft mod Fjolde kirketårn, så Fjolde kirke den dag i dag er kullet. Derover blev nu Fjoldekæmpen endnu mere vred og tog en langt større sten for at knuse Trelstorp kirketårn. I kampens hede tog han dårligt sigte og skød forbi, og man viser endnu den store kampesten i mosen et godt stykke på den anden side af Trelstorp. Men det var på et hængende hår, at ikke også Trelstortårnet gik tabt, for stenen fløj så nær forbi, at det endnu den dag i dag står lidt skævt. Der ligger endnu mellem Trelstorp og Bredsted to kæmpegrave, den ene er ualmindelig lang. Der skal ligge en kæmpe begravet, måske er det Trelstorkæmpen.

Hr. Johannes i Dagebøl.

I *Dagebøl* fortæller man om en præst, der var der engang i førstningen af det 16. århundrede. Han hed Johannes. Denne præst var en vældig jæger og for om fra den ene ø til den anden for at skyde fuglevildt. Når hans bøsse knaldede, sagde folk: »Nu smækker hr. Johannes bibelen i!« Engang var hr. Johannes ude på Kogvarf til begravelse. Ved bordet røg han uklar med sin sidemand, og til sidst glemte han rent sig selv, greb en bordkniv og jog den i livet på manden. Han sank død under bordet på stedet. Hr. Johannes tog flugten, og ingen har siden hørt eller set noget til ham.

Hornbrønden.

For lang, lang tid siden var det område, hvor nu *Slesvigs* forstad *Frederiksbjerg* ligger, bevokset med krat og skov, og der boede ingen mennesker der. Tid efter anden samlede der sig dog nogle kvægholdere og jægere omkring en kilde, hvis vand var særlig godt, og der opstod en landsby på stedet. Men en dag skete den ulykke, at kilden ikke gav vand. Det var den eneste kilde vidt og bredt, og folkene vidste ikke deres levende råd. Nøden var stor. Da gik en jæger om natten ud i skoven for på en eller anden måde at skaffe hjælp. Bedst som han gik, så han med eet en hvid hjort med gyldne takker. Han lagde an på den; men pludselig følte han medlidenhed med det smukke dyr, tog bøssen fra kinden og gik hjem. Næste morgen fandtes de gyldne takker ved kilden. Hjorten har dog ingen set siden. For guldtakkerne fik man så mange penge, at man kunne bygge en smuk brønd over kilden. Brønden hedder siden den tid Hornbrønden og har det bedste vand på hele Frederiksbjerg, og man tillagde det før i tiden helbredende kraft.

North-H. Clausen 85

De underjordiske flytter.

For hundrede år siden levede der en urmager i *Hohn*, hvis bedstefar som dreng havde oplevet følgende:

Engang vogtede drengen køerne ved den lille skov Limhorn, der ligger ikke ret langt fra landsbyen. Da det var regnvej, havde han trukket sin faders vide jakke på over sit tøj. Således stod han nu i sine egne tanker under et træ. Da så han sig på én gang omringet af en hel masse underjordiske, som havde taget hinanden i hænderne og havde dannet en kreds om ham. De sagde ham, at de ville flytte fra egnen, og han skulle med. Da han spurgte, hvorfor de ville flytte, svarede de, at de ikke kunne fordrage lyden af kirkeklokken i landsbyen. Men drengen ville ikke lade sig tvinge af dem og brød igennem kredsen. Kun jakken fik de fat i og rev den af ham. Men den næste dag fandt han den på det samme sted hængende på en busk.

Skolen i Kokkentorp.

Den gamle greve på *Vindeby* så ikke mere godt. Da så han en dag, at der var en ved æblerne. Han mente, det var en tyv, tog sin flintebøsse og skød ham ned. Manden faldt død om. Men det var hans egen gartner. Da havde greven ingen ro, og han klagede sin nød til præsten. Denne sagde, at han skulle gøre en god gerning, så fandt han vel fred. Så lod greven skolen i *Kokkentorp* bygge, han kostede læreren, og folkene i landsbyen havde ingen afgifter til skolen, de skulle kun yde læreren kørsel og hjælpe at grave hans have. Sådan var det endnu et par år før første verdenskrig.

Dansen på Hoyersvort.

Ved et stort bryllup på det gamle adelige gods *Hoyersvort* i Ejdersted var der blandt gæsterne også en pige, som var den flinkeste danser i vid omkreds, og hun kunne ikke lade være med at danse. Men hun sagde overmodigt: »Om så Djævelen selv bød mig op til dans, så sagde jeg ikke nej!« I det samme kom en ubekendt mand ind ad døren og kom hen og bød hende op til dans. Det var Den Onde selv, som hun havde lovet at danse med. Han svingede hende så længe rundt, til blodet stod hende ud af munden, og hun faldt død om. Blodsporene i salen er ikke til at fjerne. Men pigen selv har endnu ikke fået ro. Hver nat ved midnatstid må hun op af graven og hen i dansesalen, en djævelsk musik bryder løs, og hele slottet hopper op og ned. Enhver, som tilfældigt sover en nat i den sal, byder hun op til dans. Endnu har ingen vovet at danse med hende. Men gør engang et kristenmenneske det, så er hun forløst.

En ung mand, der også var en vild og lystig fyr, har hun engang jaget sådan en skræk i livet, at han for resten af sin tid tabte lysten til gilder. Hørte han blot en violin, så mente han, spøgeriet kom igen.

Lubbes sten.

I året 1131 belejrede kong Magnus, Knud Lavards morder, Slesvig. Ham kaldte man for Den Stærke. Men da han kom til *Hjoldelund*, hvor der dengang boede frisere, trådte en bonde fra byen, som hed Lubbe, hen til ham for at vise ham en prøve på sin styrke. Bonden tog nemlig en stor kampesten af den slags, man bruger til skelsten, og kastede den til kongens forbavselse med største lethed over et hus. Den dag i dag viser man stenen der på stedet, og den kaldes Lubbes sten. Tolv mand kan knap løfte den.

Grønnekilde.

På *Havretorv* i *Flensborg* er der en gammel stensat brønd, som hedder Grønnekilde. Gennem fire haner strømmer dens klare vand rigeligt ud i et bredt bækken, og en stor del af byen får vand herfra. Flensborgerne holder brønden højt i ære. Der i byen er det nemlig ikke storken, der kommer med de små børn, men de bliver fisket op af Grønnekilde. Derved bliver mødrene forkølede og må ligge i sengen.

Men flensborgerne har også en anden grund til at give agt på den brønd. For da Flensborg er opstået af vandet, må den engang igen gå til grunde i vand. En gammel spådom siger nemlig, at en skønne søndag morgen, når folk netop kommer fra kirke, vil et kæmpestort sort svin vildt og snøftende fare igennem gaderne lige hen til Grønnekilde. Der vil det stille sig foran en sten og give sig til at rode den op. Da er byens undergang nær. Så snart stenen er løs, springer en vandstråle frem, der snart vokser til en mægtig strøm, der ikke lader sig stemme, men med rivende hast vælder ud til alle sider og begraver hele byen i sine bølger.

Flensborgerne giver nøje agt på, at intet svin roder deres gader op, og allerede for år tilbage lod de brønden dække med en mægtig kampesten, alt sammen kun for det frygtelige svins skyld.

Den gyldne ankerkæde i engen ved Hude.

Størtebeker og andre sørøvere drev hyppigt deres uvæsen ved bredderne af Trenens nedre løb og ved Nørre Ejder. Engang var Størtebeker med sine fæller i *Hude* ved *Svabsted* og holdt et drikkegilde på en eng. Ved det gilde gik det højt til. Man spiste af sølvtallerkener og drak af gulddrikkehorn. En ankerkæde af guld, så lang, at den kunne nå mere end een gang om Svabsted kirke, var på pæle spændt rundt om den plads, hvor man fejrede gildet. Da måtte Størtebeker pludselig bryde op, fordi hans fjender overfaldt ham. Den svære guldkæde kunne han i skyndingen ikke tage med, men nøjedes med at sænke den ned i et eller andet mosehul. Størtebeker kom aldrig siden til denne egn, og kæden ligger der endnu, kun skade, at man ikke ved, i hvilken mose eller sump den ligger.

Danevirkes bygning.

Da Sorte Grethe byggede *Margrethevolden* eller *Danevirke*, sluttede hun en pagt med Djævelen. Han skulle lave hele volden færdig på een nat og sætte een eneste port deri af jern. Men det første levende, der kom igennem porten, skulle tilhøre ham. Straks fordobledes hendes hærs tal, og hver mand skulle blot fylde tre hjelmfulde jord på, så var hele værket gjort, så mange folk var der. Nu stillede Djævelen sig på lur bag den ene portfløj, for han så allerede en fornem herre nærme sig på landevejen. Men herren havde en puddel med sig. Den løb forud og kom tidligere gennem porten end herren selv. Da måtte Djævelen nøjes med den, fordi den var det første levende, der gik igennem. Men han blev så rivgal, at han greb puddelen og slog den helt i gras.

Ond herregårdsfrue.

Om den onde fru Ida Rumohr på *Røst* i Angel fortæller man, at når pigerne ikke havde spundet garnet ordentligt, lod hun dem vikle det om fingrene og satte så ild til. Engang lod hun en kammerpige binde til kakkelovnen og lod så fyre voldsomt i, mens hun kørte i kane til kirke. Da hun vendte tilbage, var den stakkels pige brændt, og læberne var tørret ind, så tænderne grinede frem. »Skal du endnu skære tænder ad mig?« råbte fruen, idet hun trådte ind og gav liget et slag, så det faldt sammen til støv.

Hvad var hun selv?

Der var engang for mange år siden en frue på *Gelting*, der ikke regnede sine undergivne for det skidt, hun trådte på. Hun kom en dag gående med et af sine børn. Da de kom om ved nogle bønder, spurgte barnet, selvfølgelig på højtysk, sin moder, om de også var mennesker. »Nein, das sind keine Menschen,« svarede fruen og pegede på de bønder, de mødte, »die sind nur mit Menschenhaut überzogen.«

Barnet i digebruddet.

Fra *Stabelholm* fortælles:

Under en mægtig storm opstod der et digebrud ved Ejderen, og det var ikke muligt at udbedre skaden. — Endelig hed det sig, at man skulle kaste et barn i hullet, så kunne digebruddet lukkes. En mor, der havde et barn uden for ægteskab, lod sig nu købe til at afgive barnet for god betaling. Over brudstedet byggede man en vippe og lod barnet gå ud på den, så det styrtede ned og faldt i vandet. Dog dukkede det flere gange op, og man hørte tydeligt »Hvad er blødere end blødt?« »Moders skød.« »Hvad er sødere end sødt?« »Moders mælk.« »Hvad er hårdere end hårdt?« »Moders hjerte.«

- Karl H. Clausen 85 -

Munken på Helgoland.

Ved reformationens komme holdt øen *Helgoland* endnu længe fast ved den gamle lære, og da en omvendt munk kom derover for at forkynde den ny, styrtede beboerne ham i havet fra en høj klippe, så han fandt sin død der. Kort efter blæste en frygtelig storm op; vandet rev meget bort af klippeøen, og da man efter stormen kom til det sted, hvor munken var omkommen, så man der en klippe rage højt op af havet, og man fandt, at den havde stor lighed med munken. Helgolænderne mente, at Gud havde ladet munken opstå i sten for dem, for at de stadig skulle have deres synd for øje. De trådte nu over til den ny lære og kalde den klippe for Munk, og det navn skal stadig være i brug på øen for fritstående klippe.

Hostrupperne.

Om folkene i *Hostrup* fortæller angelboerne følgende historie, der bærer præg af at stamme fra de gode gamle dage:

En smuk sommerdag var alle hostrupperne ude at slå hø. Da kom der en og fortalte om, at han inde i byen havde hørt tale om, at der var kommen krig. »Krig, hvad er krig for noget?« spurgte en hostrupper. »Når trommen går,« svarede den anden. »Hvordan går trommen?« spurgte hostrupperne. »Bum, bum, bum!« svarede den fremmede.

Nu arbejdede de videre en stund, men trommen kunne de ikke få ud af hovedet. De havde haft en tønde øl med sig i marken. Men i den stærke varme var den snart bleven tømt, og så var der fløjet en stor humlebi ind gennem spunshullet, men den kunne ikke finde ud igen. Den brumlede dygtigt derinde og stødte engang imellem hovedet mod tøndens sider, så det sagde bum, bum! »Der er krigen allerede,« råbte nu den klogeste af hostrupperne, og øjeblikkelig styrtede alle af sted i vild flugt. En dristig mand ville dog i det mindste bjærge noget og tog øltønden i dens bæreremme på ryggen og løb efter de andre. Da de flygtende hostrupper nu hørte fjenden med det skrækelige bum, bum lige i hælene på sig, ville de gerne have haft mere end to ben hver. En sprang da rask op på en hest, der stod tøjret ved vejen, og da han red til, fløj tøjrepælen op og slog rytteren i nakken. »Fjenden har ramt mig!« råbte den sårede efter de andre. Men da hans bysbørn hørte det, blev de helt ude af sig selv af angst, og hvem der blot kunne, sprang over stok og sten.

Kirkebyggere.

I gamle dage boede der en kæmpe i *Store Vi*. Da han var ved at bygge St. Vi kirke, var samtidig en anden kæmpe i færd med at bygge *Medelby* kirke. Men da de tilsammen kun havde een hammer til at hugge stenene til med, kastede de den skiftevis til hinanden. Derved kom de til at beskadige *Valsbøl* kirke så meget, at den endnu den dag i dag er kullet.

Døbestenen ved Helligbæk.

Da den hellige Poppo døbte hedningene i *Helligbæk*, brugte han den sten, der ligger på *Popholt* mark ikke ret langt fra kroen, til døbefont. Stenen er der endnu, og man tager den ikke bort, skønt den ligger midt på marken. Den er oventil lidt rundagtig og omkring fire fod på hver led. Den hviler lidt ophøjet på flere mindre sten.

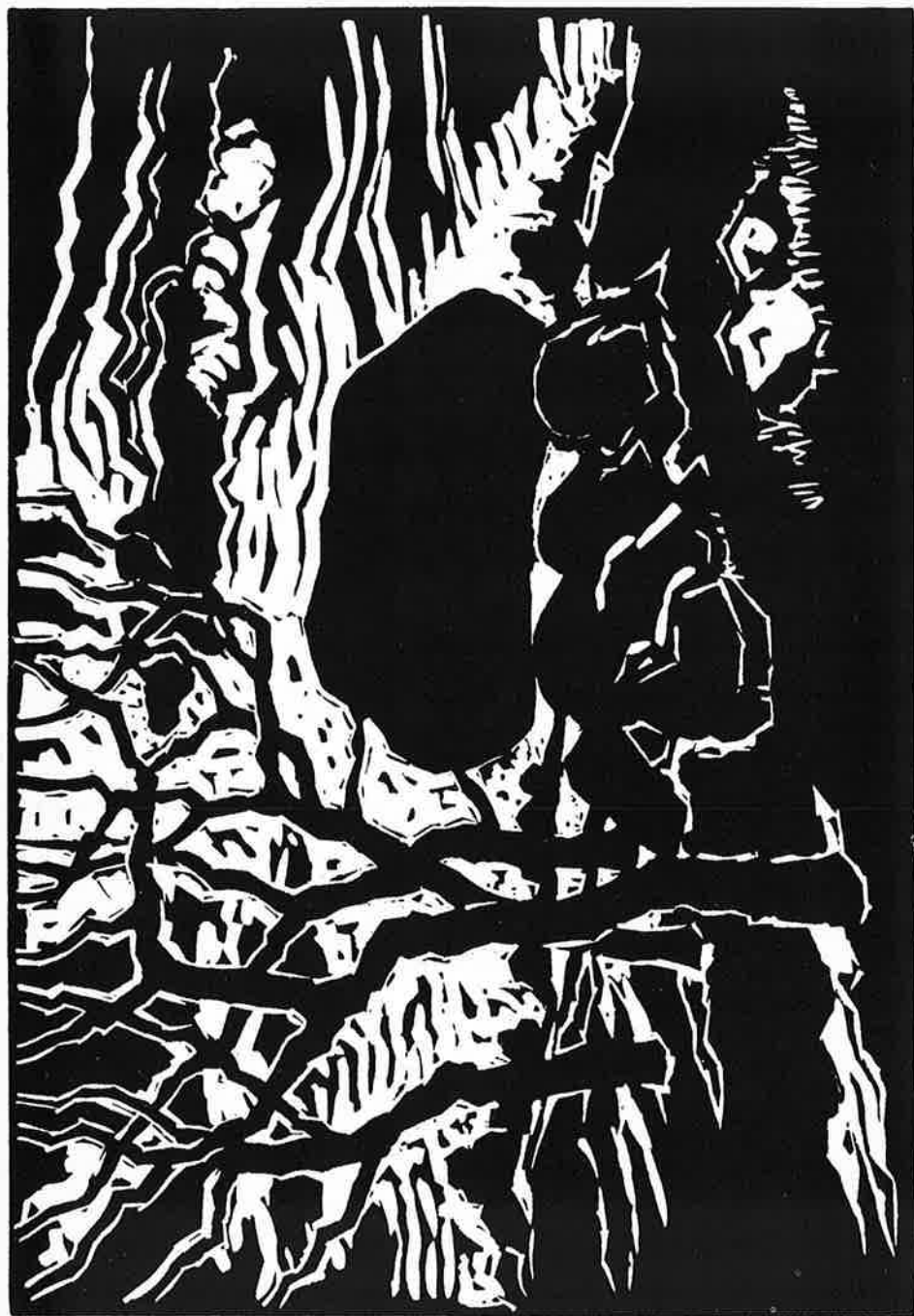
Den røde Hauberg.

Ved landevejen ikke ret langt fra Vitsvort i Ejdersted ligger der en stor, smuk gård, Den røde Hauberg. Den har 99 vinduer. I gamle dage lå der her et lille, sølle hus. I det boede der en fattig ung mand, som var forelsket i genboens, den rige smeds, datter. Pigen og moderen så venligt til ham; men faderen ville ikke vide af noget, fordi frieren var så fattig. I sin fortvivlelse forskrev han da sin sjæl til Djævelen, hvis han på een nat inden hanegal kunne bygge ham et stort hus. Om natten kom Djævelen og rev det gamle hus ned, og hurtigt som lynet rejste de nye mure sig. Af angst kunne den unge mand ikke længer holde det ud på byggepladsen. Han løb over til smedens og vækkede kvinderne, men vovede nu ikke at tilstå, hvad der var i vejen. Men da moderen kastede et blik ud ad vinduet og på een gang fik øje på et stort hus, hvis tag lige var rejst, da måtte han bekende, at han af kærlighed til pigen havde forskrevet sin sjæl til Djævelen, hvis han var færdig med bygningen inden hanegal. Rask løb moderen ud i hønsehuset — 99 vinduer var allerede sat i, og kun det sidste manglede: da greb hun hanen og rystede den, og den galede højt. Dermed havde Djævelen tabt sit spil og for ud ad vinduet. Men smeden gav nu den unge mand sin datter, og deres efterkommere bor endnu på haubergen. Men vinduesruden i det sidste vindue mangler stadig, og så ofte man om dagen sætter den i, bliver den slået ud om natten.

Fjoldeboernes æt.

Theodor Jensen, der var født i *Løvensted*, 1864, har efter bedstefaderen fortalt følgende sagn:

For mange hundrede år siden, da de, der boede i *Fjorde* og dele af *Hjoldelund* og *Olderup* sogne var uddøde, lå egnen der hen øde og forladt. Kongen, der var kommen til egnen på en rejse, så det. Han mente, at der da nok kunne bo folk her. Men der var ingen af dem, der boede på egnen, der ville, og heller ikke nogen fra det øvrige land. Kongen talte da med den svenske konge om det, og denne gav den danske konge det løfte, at der måtte rejse nogle svenske familier ned til *Fjorde* sogn og bosætte sig der. Disse svenskere kom så en dag, da der var bygget huse til dem. De blev boende der, de bredte sig over egnen, og efterkommere efter dem er det, der bor i *Fjorde*, samt dele af *Hjoldelund* og *Olderup* sogne den dag i dag.

Djævelen og bruden.

I *Moldened* i Angel var der en ung mand, der friede til en pige. Men hun ville ikke have ham, hvor meget han end tiggede og bad, og til sidst sagde hun, at hun hellere ville tage Fanden end gå til kirke med ham.

Skønt disse ord var faret hende i munden, endte det dog med, at hun skiftede sind og tog ham. Da nu brudeparret gik til kirke og nærmede sig den ejendommelige høj, der endnu ligger der, nær ved kirken, råbte en gammel kone til dem, at de skulle skynde sig, for Den Onde lå på lur efter bruden. Næppe var de forbi højen og ville træde ind i kirken, før Djævelen sprang frem og slyngede en tung jernkæde efter dem. Til alt held havde bruden netop sat den ene fod inden for kirkedøren, ellers havde hun været fortabt. Men Djævelen havde kastet kæden med en sådan kraft, at der endnu skal være spor af den over kirkedøren.

I vejen som Medelby kirke.

I *Strygsand* vest for *Medelby* lå i gamle tider et kapel. Når man tidligt om morgenen kommer forbi det sted, og tågen ligger vidt omkring over landet, ligger der ingen tåge på det sted, hvor kapellet har ligget.

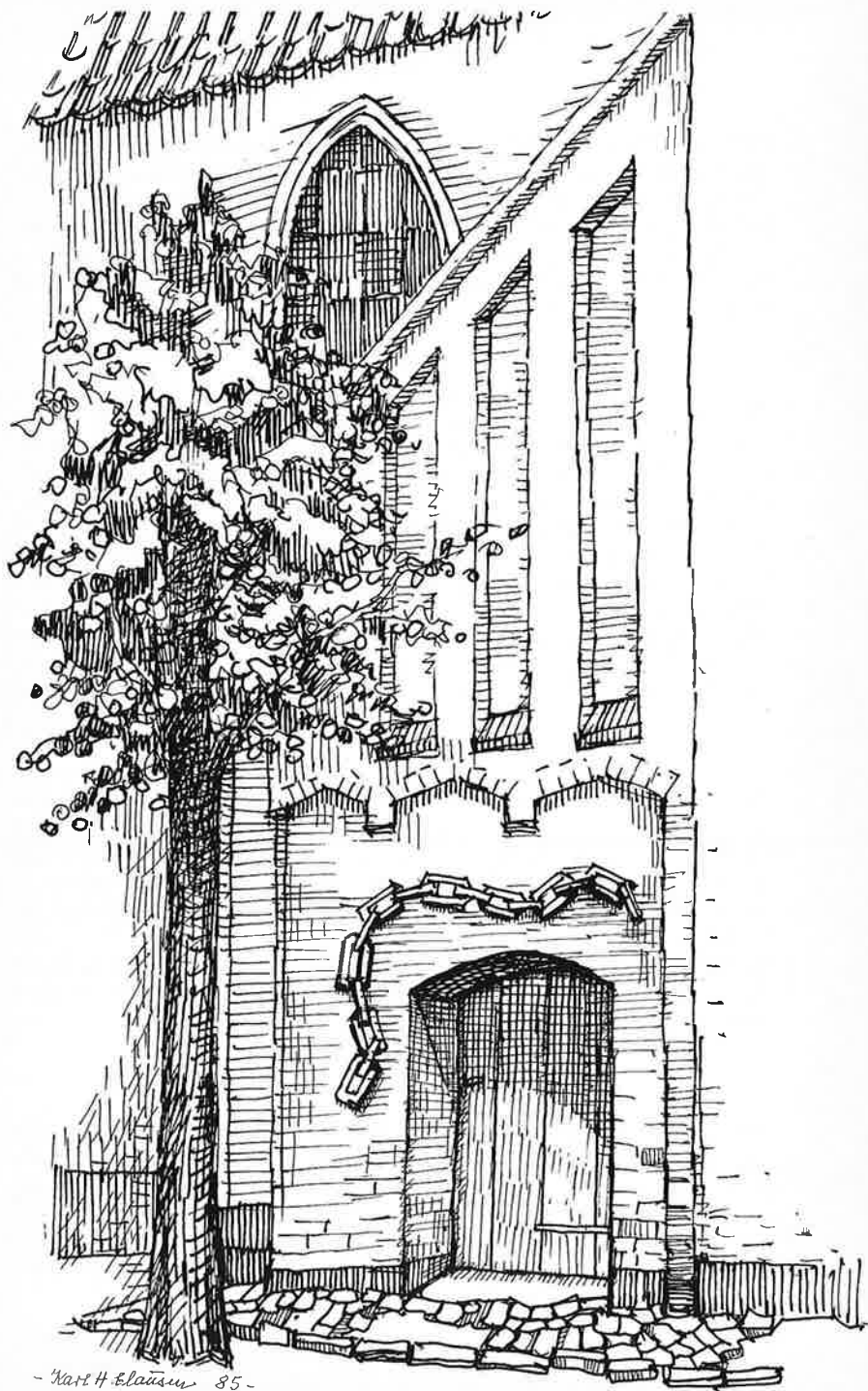
Da *Medelby* kirke skulle bygges, kunne folk ikke enes om pladsen. Derfor jagede de om aftenen to stude ud af stalden og sagde: »Hvor de to stude ligger i morgen, der skal kirken bygges«. Studene lagde sig midt i vejen, der førte til det gamle kapel i *Strygsand*. Der blev kirken bygget. Derfor siges også om en, der står i vejen, så man ikke kan komme forbi ham: »Du står i vejen som *Medelby* kirke«.

Djævlesporene.

I marsken på *Før* viser man et par ganske nøgne pletter uden plantevækst, de er omkring en favn i gennemsnit. Man har gravet dem ud og fyldt frisk jord i; men alligevel kunne hverken græs eller andre planter vokse der, og ingen fugl slår sig ned der. Da nemlig Djævelen hentede *Helgoland* fra Norge, kom han over *Før* og efterlod der sine fodspor. Stederne hedder derfor også *Djævlesporene*.

Ildrytteren.

Den lange hovedbygning til gården *Søby* på *Svans* brændte engang for mange år siden. Folkene kunne ikke få bugt med ilden, og de var bange for, at nabohusene også skulle blive luernes bytte. Mens de stod skrækslagne rundt om huset, da kom på een gang en rytter i fuld galop ned ad *Søbybjerg* og red tre gange rundt om huset. Da han tredie gang kom til enden, sagde ilden »pst« og faldt på een gang sammen. Ildrytteren suste igen op til *Søby* by, og ingen har fået at vide, hvem det har været.

Høtotten.

I *Gotrupel* i *Hanved* sogn boede der i sin tid i den østligste gård en mand, der hed Jensen. Om ham fortæller man, at han en sommerdag i højbærgningstiden, da det atter begyndte at regne, trak en tot hø ud af en stak og holdt det op imod himlen, idet han sagde: »Det skal du ikke få mig vådt!« Så gik han hjemefter med høet under sin trøje. Men han fik ikke høet tørt hjem, for han faldt i en bred grøft med vand i, da han ville gå over den på et gangbræt.

Grødgryden.

Den holstenske sagnsamler Müllenhoff gengiver sagnet som følger:

Friserne var engang i krig med danskerne, og i et slag kom de i uorden og flygtede. Frisernes kvinder var netop på den tid ved at koge grød i lejren. Da de så deres mænds fejghed, greb de grødgryderne og gik mod fjenderne med dem. Til højre og venstre smed de nu om sig med den varme grød, så det fløj danskerne om ørerne. I begyndelsen undrede danskerne sig og lo. Men da friserne så deres kvinders tapperhed, vendte de skamfulde om og begyndte slaget påny, og til sidst blev det danskerne, der måtte flygte. Det hed sig siden, at de friske kvinder havde slået danskerne på flugt med grødgryden, men af taknemmelighed satte mændene den i det friske våben.

Ringkøbing.

Ved vejen fra *Fjorde* til *Bargum* ser man nogle indlandsklitter. Her lå der i gamle dage en by, som handelsfolk kaldte *Ringkøbing*, fordi salget der var ringe på grund af beboernes fattigdom. I vest var egnen dækket med flyvesand, der for hvert år rykkede nærmere og truede med at begrave den. Da fik folkene der nys om, at der i et fjernt land fandtes en græsart, der trives godt i sand og standser sandflugten (marehalm). Og de sendte mænd ud til det land for at hente frø. Men endnu inden de var kommen tilbage, nåede sandet byen og gravede den, og alle indbyggerne måtte flytte bort. Senere har folk gravet efter og fundet tagsten i sandet.

Råt for usødet.

Amtmanden skulle engang til *Sild*. Skipperen havde sine betænkeligheder, da vejret ikke tegnede så godt. Dog amtmanden befalede, at man straks skulle rejse i kongens navn. Kort efter afrejsen blæste virkelig en storm op, og skibet måtte kæmpe mod høj sø. Amtmanden blev bange og befalede skipperen at vende om igen. Men det var skipperen ikke indforstået med og svarede bidsk: »På landjorden har I at befale, men her på skibet *jeg*. Enten bringer jeg Jer til *Sild* eller til *Helvede*!«

Mannagfual (Mangefold).

Friserne vidste i gammel tid meget at fortælle om kæmpeskibet Mannagfual. Dette skib var så umådeligt stort, at Den Gamle (sådan kaldtes kaptajnen) måtte ride rundt på dækket til hest for at udstede sine befalinger. Og Den Gamle var altid på pletten, så folkene ikke et øjeblik vidste sig sikker for ham. Var noget i uorden, straks var Den Gamle på den hvide hest der; for hvad han ikke så, det så de to ravne, der sad på hans skuldre og sagde ham det. På Mannagfual var der fuldt op af arbejde, så matroser, der var kravlet unge og friske op i takkelagen, kom ned som gamle folk med gråt hår og skæg. Blokkene i tovværket var så store, at der var indrettet kroer i dem, hvor matroserne tog ind for at hvile sig og få forfriskninger.

Engang styrede Mannagfual fra Den spanske Sø ind i Den engelske Kanal, men det kunne ikke komme igennem, da farvandet ikke var bredt nok. Den Gamle rådførte sig med ravnene om, hvad der var at gøre. Og han havde det snart; for han kommanderede folkene på dækket og befalede dem at smøre hele bagbordssiden med hvid sæbe, så Mannagfual kunne glide glat forbi. Det skete, og alt gik godt; Mannagfual kom lykkelig og vel ind i Vesterhavet. Men den hvide sæbe og skummet af den blev siddende på klipperne ved Dover, det åd sig ind i stenen og giver dem endnu den dag i dag sin hvide farve.

Mannagfual i Østersøen.

Engang var kæmpeskibet Mannagfual på en eller anden måde kommen ind i Østersøen. Men besætningen fandt snart, at vandet var for grundt der. For igen at komme flot måtte så ballasten og slagterne og asken fra kabyssen kastes i søen. Af ballasten opstod nu øen Bornholm og af affaldet fra kabyssen den lille Kristiansø, der ligger ved siden af.

Ukrudtet i rugen.

Sagnet fortæller, at der engang var en præst i *Grumtoft*, som hvert år blev bestjålet, især for sæderug. Han havde mistanke til sin husholderske, men kunne ikke finde noget bevis. Han fandt da på at bestille et parti fin oversøisk rug fra Riga, men desuden en tønde ukrudt af en slags, som ellers ikke findes hos os. Dette blandede han nu i en del af den gode sæd og lagde blandingen på det sted, hvor den rene rug ellers plejede at ligge. Og se, næste sommer kunne han gå sognet rundt og påpege den stjalne sæd, der tydeligt gav sig til kende på de forskellige marker ved det fremmede ukrudt. Det var ganske rigtigt husholdersken, der var tyven, og en del sogneboere var hælerne. Mærkeligt er det, at ukrudtet aldrig har villet forsvinde, men endnu den dag i dag skal kunne påvises. Præstegårdens jord skal dog være ren.

Slangen i Duborgs ruiner.

I ruinerne af det gamle Duborg Slot i *Flensborg* bor der en blålig slange, som bærer en lille krone af det pureste guld på hovedet. Den viser sig kun een gang om dagen i middagsstunden, men også kun et øjeblik. Den, der kan fange den eller tage dens krone, han er lykkelig. Kongen betaler ham straks tyve tusind kurant daler for den; for den, der bærer den, er udødelig.

Skattegraveren lader sig narre.

I *Føgashøj* på *Amrum* boede der underjordiske, som var meget rige. Engang ville Nommen Aanersen grave efter deres skatte. Han tog spade og hakke og gik til *Føgashøj*, hvor han gravede et dybt hul. Da stødte hans spade på noget hårdt, og han troede allerede, at han var ved den underjordiske kælder. Men hør! Et skrækeligt spektakel stiger op fra dybet, og så lyder det pludselig fra alle sider i hans ører: »Det brænder, det brænder!« »Hvad brænder?« spørger Nommen. »Se dig om!« lyder svaret. Den dumdristige kravler op og ser til sin rædsel, at hans eget hus brænder. Han lader spade og hakke i stikken og skynder sig hjem, render som en gal gennem byen. Folk står i deres husdør og kan ikke begribe, hvad der skorter den besindige mand. »Sluk ilden, sluk ilden!« råber han, men de rører sig ikke, for de ser ingen brand. Og da Nommen når sit hus, er alt der, som det plejer. De underjordiske havde blot villet vise ham, hvordan den er til mode, der må se på, at hans hus bliver ødelagt. Siden den tid har ingen fået i sinde at tilføj de underjordiske i *Føgashøj* overlast.

Martje Floris.

I *Ejdersted* har man den skik i ethvert festligt lag at udbringe Martje Floris' skål, og derpå klinker man og drikker. Dette er en god skik, som også for længst har bredt sig ud over Ejdersteds grænser, og som aldrig skal gå ad glemme.

Da nemlig tønningerne i året 1700 blev belejret, havde et selskab af fjendtlige officerer slået sig ned på en gård i *Katrineherd* og levede nu her i sus og dus. De lod vin bære frem, satte sig til bordet og svirede og larmede uden at bryde sig stort om folkene i huset, man skulle tro, det var dem, der var herre på gården. Martje Floris, den lille tiårige datter i huset, stod der og betragtede med uvilje deres gøren og laden. Hun tænkte på, hvor bedrøvede hendes forældre var over, at de måtte finde sig i sådan et levned i deres hus. Da opfordrede en af de overmodige gæster pigen til at komme nærmere og også engang udbringe en skål. Hvad gjorde nu Martje Floris? Hun tog glasset og sagde: »Det gå os vel på vore gamle dage!« – og fra den tid af skilles i Ejdersted sjælden gæst og vært uden at mindes denne pige og den skål, hun udbragte, og enhver forstår det, når det hedder: »Martje Floris' skål!«

Næstekærlighed!

Fra en stormflod 1864 fortælles på *Stabelholm* følgende:

Det var efterår. En orkan jog vandet op ad Ejderen, så det steg fra minut til minut. Alle mand var ude på diget for at tætte huller. Vandet truede med at bryde igennem. Men på morgenstunden var vandet nået så højt, at det skyllede ind over diget, og et digebrud syntes uundgåeligt. Da var det, at en gammel mand fra *Drage* faldt ned på sine knæ oppe på diget, og idet han rakte sine foldede hænder mod himlen, bad han: »Kære, kære Herre, hjælp os, ellers er vi fortabte«.

Knap nok havde den gamle mand rejst sig op igen, da så de omkringstående, at vandet faldt, og efter en stund var vandet faldet så meget, at faren var overstået, men da så de også gennem morgendæmringen, at diget på den anden side af Ejderen var brudt, og landet inden for diget forvandlet til en sø. Da faldt den gamle mand igen ned på sine knæ og rakte sine foldede hænder mod himlen, idet han sagde: »Jeg takker dig kære Gud, at diget på den anden side er brudt«.

Klaboltermanden og kaptajnen.

Føringerne ved meget at fortælle om skibsnissen, klaboltermanden:

Et sejlskib gjorde engang en lang rejse og var nu midt ude på verdenshavet. Mandskabet var ved sin vanlige syssel, kaptajnen var i sin kahyt. Pludselig kom han med en usædvanlig fart op på dækket og bød skibsdrengen bringe en flaske vin af den bedste og to glas. Drengen undrede sig over, at kaptajnen forlangte to glas, og gjorde indvendinger, kaptajnen var jo kun alene, mente han. »Gør, som jeg siger!« svarede kaptajnen. Da drengen bragte det forlangte ind i kahytten, sad der her to personer, kaptajnen og en lille mand, klaboltermanden, de røg pibe, snakkede sammen og skænkede nu vin op. Kaptajnen bestilte endnu en godbid, og skibsdrengen løb efter den, men kunne ikke dy sig for først at kigge lidt på nissen gennem nøglehullet. Da han havde fået det ønskede af kokken, skyndte han sig ind i kahytten med det, han kunne dog ikke modstå fristelsen til at stikke lidt til sig, som han skjulte godt for så om aftenen at spise det i ly af mørket.

Da det nu blev aften, stod skibsdrengen lidt afsides på dækket og skulle netop til at spise den stjalne bid, da han på een gang fik sådan en ørefigen af en usynlig hånd, at bidden fløj ud af hånden på ham og trillede hen ad dækket, og han selv bagefter. Drengen kunne ikke tilbageholde et skrig, og så kom alle løbende. Da nu en kom med lys og fandt bidden på dækket, måtte drengen gå til bekendelse, og alle var klar over, hvem lussingen stammede fra. De blev nu bange for, at klaboltermanden ville lade sin utilfredshed gå ud over skibet, men det skete ikke. Man hørte ham sysle overalt om natten, kaptajnens venlighed havde helt vundet ham. Skibet havde en god rejse og stod sig godt trods vejrets barskhed.

Klaboltermanden forlader et skib.

På *Før* fortæller man:

Efter en lang sejlads var et skib lykkelig og vel nået i havn, og den næste dag skulle man i gang med at losse. Om aftenen stod oppe på dækket en gæv matros og tænkte på sine kære derhjemme, som han nu snart skulle se. Da hørte han pludselig en spæd stemme, som var rettet over mod et nærliggende skib, hvorfra en ganske lignende stemme svarede. Stemmen derovrefra spurgte, om de havde gjort en god rejse o.s.v. Den første stemme svarede: »Rejsen var god, men hvad har jeg ikke også haft for et arbejde! Hvor var masterne, om jeg ikke havde støttet dem, og hvor sejlene, hvis jeg ikke havde holdt dem, og så måtte jeg stoppe de lække fuger nede i lasten, at vi ikke skulle gå under. Hvis jeg ikke havde været om bord, var skibet gået under. Men jeg bryder mig ikke om at være her, kaptajnen og matroserne tilskriver alene deres egen dygtighed den lykkelige rejse og glemmer mig. I nat forlader jeg dette skib.« Matrosen, der havde stået ubemærket i mørket, vidste nu, at to klaboltermænd hemmeligt havde snakket med hinanden. Han blev stående i sit skjul, til alt var roligt. Næste morgen var han ikke sen til at rømme fra det skib, hvis lykke nu var borte, og se sig om efter en anden hyre. Efter nogen tids forløb stak skibet atter i søen, men det nåede ikke sit bestemmelsessted, det gik under med mand og mus.

En heks flyver bort.

På *Husbymark*, på det sted, hvor der endnu i forrige århundrede stod levninger af en galge, skulle der engang brændes en heks. Til dette skuespil havde der samlet sig en stor menneskemængde. Bålet brændte allerede med klar flamme, og heksen skulle kastes ind. Da fik hun i menneskemængden øje på en kone, der strikkede. Hun bad om at låne hendes garnnøgle. Konen rakte hende det. Da viklede heksen det om sin finger, idet hun mumlede nogle ord frem for sig, og i det samme hun havde gjort det, fløj hun lige op i luften for øjnene af de forsamlede folk, og man har aldrig set hende siden.

Stinkende bukke.

Pastor Johs. Canarius, der var præst i *Strukstrup* og *Tumby* 1626-51, sagde en søndag i sin prædiken: »På dommedag vil Vorherre sige: Johannes Canarius, købmandssøn fra Slesvig, sognepræst til Strukstrup og Tumby, hvor har du dine får? Så vil jeg dukke mig. Da vil Vorherre atter og højere gentage spørgsmålet, og jeg vil atter dukke mig. Når så Vorherre højt råber spørgsmålet, vil jeg stå frem og ydmygt sige: Herre, du har ikke givet mig nogen får, men kun lutter stinkende bukke.«

Denne prædiken blev længe husket i *Strukstrup*.

Hestebjerg ved Slesvig.

En dag var dronning Margrethe hårdt trængt af en fjende, der forfulgte hende i nærheden af *Slesvig*. Dronningen søgte efter et skjulested og fandt det lidt oven for Slesvig på en bakke. Fjenden ledte overalt efter hende, de kunne spore hende til Slesvig by, men så kunne de ikke finde ud af, hvad vej hun havde fulgt derfra. – På skjulestedet var Margrethe ikke ledig. De heste, hun havde hos sig, lod hun lægge bagvendte sko på og red så bort. Noget efter hendes flugt opdagede fjenderne de første spor, de satte sig straks i bevægelse, men afstanden mellem forfølgerne og Margrethe blev større og større. Listen frelste dronningen. Den bakke, hvor Margrethe lod hestenes sko vende, har siden den tid båret navnet *Hestebjerg*.

Margrethes Borg.

For mange, mange år siden gik en mand en bælgmørk aften ved *Grødesby Nor*. Han gik i sine egne tanker, da det med eet blev lyst omkring ham som den klare dag. Han så da, at lysskæret kom fra den anden side af noret, fra en stor bygning; det måtte være en borg.

Lyset drog ham, og inden han vidste af det, stod han ud for den oplyste borg. Med eet gik porten op, ud kom en skare ryttere med en kvinde i spidsen højt til hest. Det var et prægtigt skue. Næppe var manden kommen til sig selv igen, før han ved siden af sig så en hærlædt mand, som tiltalte ham: »Så du dronningen i spidsen for rytterne? Kendte du hende ikke?« Det gjorde manden ikke. »Da skal jeg sige dig det. Det var dronning Margrethe i spidsen for sine mænd.« I det samme stod manden ene tilbage, og også den oplyste borg var borte.

Der, hvor han havde set borgen, har i sin tid ligget en borg, som dronning Margrethe havde bygget. Siden blev den ødelagt. Men hver gang hundrede år er forløbet, rejser den sig en nat, og dronning Margrethe rider ud i spidsen for sine mænd. Hver gang det sker, er der et menneske, der ser det.

Brekentorp.

Djævelen gjorde engang en rejse igennem det fede land *Svans*. På alle gårdene gav han sig i snak med bønderne og lod sig traktere, og hvor han kom ind, fyldte han sig med flæsk og melboller. Så begav han sig igen på vej. Men han havde taget for rigeligt for sig af de gode sager, for da han kom til *Hytten Bjerge* ved *Brekentorp*, blev han så skidt til pas, at han måtte give det hele fra sig igen. Siden den tid finder man i og på Hytten Bjerge så talrige sten, det skal efter sigende være melbollerne. Desuden opstod også ved denne lejlighed *Ramsø*, der ligger midt i bjergene og hverken har til- eller afløb. Den er så dyb, at ingen ved, hvor langt der er til bunden, og der findes hverken fisk eller andre levende væsener i den.

Sværdet i Slesvig domkirke.

Engang var *Slesvig* i fjendevold, og fjendens soldater drev deres uvæsen i selve domkirken. Der siges, det skal have været kosakker. De lejrede sig rundt om i gangene, drak, spillede og bandede. Især var der en, som havde uheld i spillet, der var værre end de andre, og til sidst råbte han, at han ville stikke øjnene ud på Gud, og med det samme kastede han sit sværd op i luften. Men sværdet kom ikke ned igen; det fløj af sig selv op mod hvælvingen, hvor det til spotterens skræk borede sig fast. Straks efter, at fjenderne var draget bort, blev sværdet taget ned; men skyggen af det lod sig ikke slette ud.

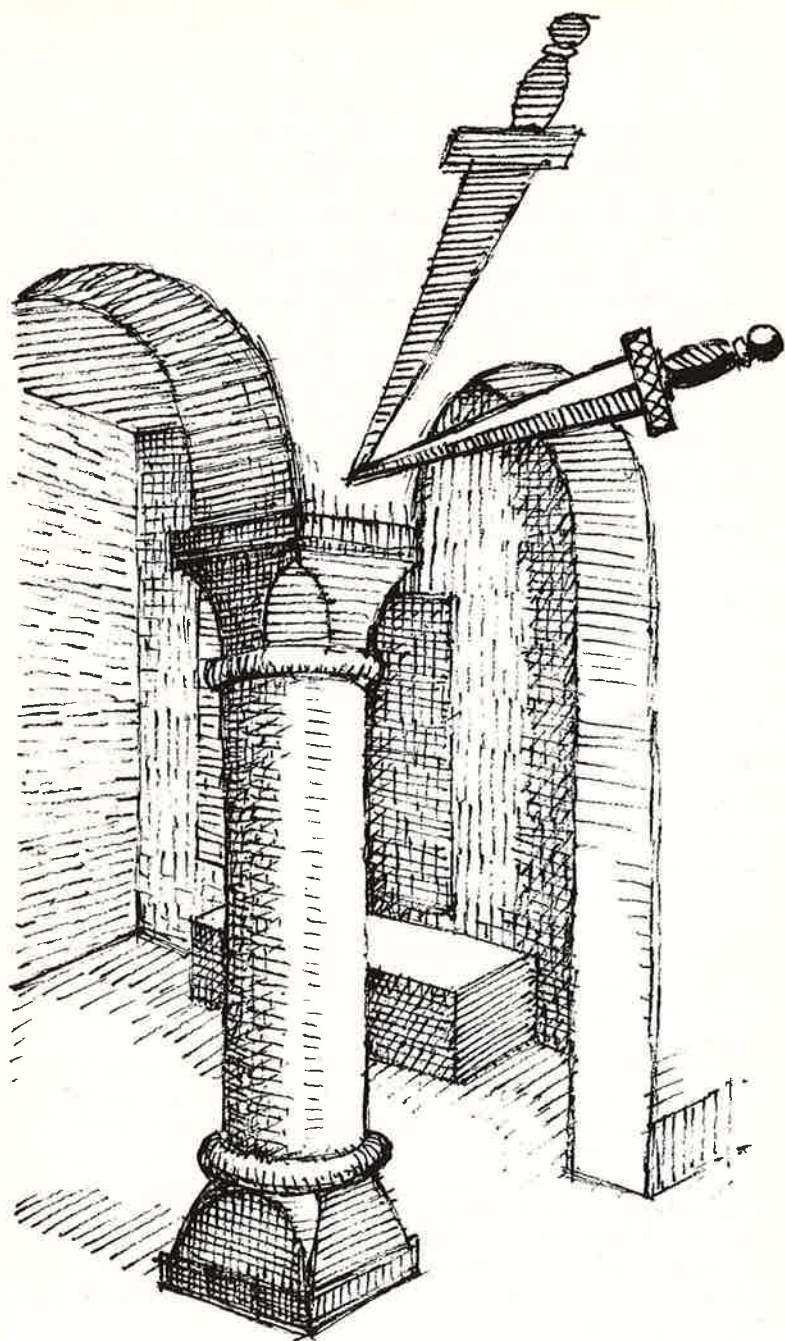
Forgæves har man muret og kalket på stedet, hvor sværdet sad; næste morgen har dets skygge vist sig der igen.

Nissen hævner sig.

Engang var der en karl, der havde drillet nissen, men det fik han betalt. Han sov nemlig i seng sammen med en anden karl, der var noget større end han. Da han nu om aftenen havde lagt sig og lige skulle til at falde i søvn, stillede nissen sig ved hovedgærdet af sengen, greb karlen ved håret og råbte: »Ikke lige!« og dermed trak han ham så langt op, at han lå lige med kammeraten. Så gik han ned til fodenden, løftede dynen og greb karlen ved storetåen, idet han råbte: »Ikke lige!« og så trak han ham ned igen. På den måde trak han ham hele natten frem og tilbage, og man kan tænke sig, at karlen i den tid ikke fik sovet ret meget.

Ondaften.

Der boede engang en mand og en kone på det sted, der nu kaldes *Ondaften*, hvor de havde en bitte snapskro. De havde en søn, der rejste til Amerika, og de hørte ikke fra ham i mange år. Da han endelig kom tilbage, ville han overraske sine forældre ved at komme uventet, og han red først hen på nabokroen, hvor han fortalte de tilstedeværende gæster, hvad han havde i sinde. Da han kom hjem til sine forældre, bad han om husly. De genkendte ham ikke og tog kun modvilligt imod ham. Da de imidlertid mærkede, at han havde penge, foreslog konen, at de skulle slå ham ihjel og udplyndre ham. Manden gjorde ophævelser, men konen sagde, at han kunne gå hen på nabokroen og tage sig et par punser, det ville nok hjælpe på hans mod. Det gjorde han også, men han fik tillige der at vide, at det var hans egen søn, han havde besøg af. Han skyndte sig derfor hjem. Men uden for huset blev han standset af sin kone. Hun betroede ham, at nu behøvede hun ikke hans hjælp, hun havde selv ordnet det. Grædende fortalte da manden, at det var deres egen søn, hun havde dræbt. Det blev en ond aften. Stedet fik derfor siden efter navnet Ondaften.

Sorte Grethe skaffer fisk.

Engang var nogle fiskere på *Slien*. De havde kastet nettet ud gang på gang uden at få noget. Da påkaldte de Sorte Margrethes hjælp, og da de denne gang tog nettet op, var det fuldt af fisk. De fik dem i båden, og da var der een fisk iblandt, der glinsede som guld. En af fiskerne tog den i hånden, den var tung. Fisken var af det pureste guld. I det samme kom Sorte Grethe, og hun sagde, at de skulle kaste den guldfisk i *Slien*, det lovede de. Men en af fiskerne syntes, det var synd at kaste guldfisken ud igen. Han gemte den derfor under de andre fisk, men det vidste hans arbejdsfæller ikke noget om. De sejlede så hjemefter. De var imidlertid ikke kommet ret langt, før de mærkede, at båden sank dybere og dybere, og da de så til, var der mere end een fisk, der skinnede som gulv, og flere og flere blev der. Til sidst blev båden så tung, at vandet nåede rælingen, og den begyndte at tage vand ind. De kastede de fisk, der skinnede som guld, i *Slien*; men det hjalp kun lidt, thi for hver guldfisk, de kastede ud, var der to mere i båden. Efterhånden fyldtes båden med vand og gik til sidst til bunds, og med den gik også den fisker ned, som havde gemt guldfisken. De andre fiskere blev reddet i land.

Den stolte frue.

Fru Anne Post fra *Tolgård* skal have været en stolt dame. Engang voldte hun forargelse i kirken ved at strides med en anden om forrangen: Da tog præsten næste søndag to hjerneskalper med op på prædikestolen, hvoraf den ene havde tilhørt en adelig, den anden en bonde; nu kunne man ikke se forskel. Så holdt præsten en straffeprædiken om hovmod; men det skal have haft slemme følger for ham bagefter.

Kvindeskoen i stenen.

I *Tingholt* næsten midtvejs mellem Flensborg og Kappel ligger ved vejkannten en sten, som bærer aftryk af en kvindesko, sådan, som man gik med dem i gamle dage, lang og spids med høj hæl. Herom fortæller man følgende:

På et adeligt gods i Østangel skulle en livegen straffes hårdt på grund af en forseelse. Hans kone bad herskabet om skånsel eller mildning af straffen, dog længe forgæves. Men endelig sagde herren, at hendes mand skulle blive fri, hvis hun endnu inden solnedgang kunne opmåle, hvor midtvejen var mellem Flensborg og Kappel, og afmærke den. Det syntes at være umuligt, dog den stakkels kone gik straks til værket og løb ad Flensborg til. Men allerede i *Tingholt* satte hun sig udmattet ned for at hvile ud, og da hun igen ville stå op, sad hendes sko fast i stenen, som lå der. Da anede hun, at her måtte halvvejen være. Og det passede netop ganske nøje. Således havde hun altså reddet sin mand.

Den gule blomst.

På Mågeøen ved *Slesvig* lå i sin tid kong Abels borg, Jørgensborg. Herom fortæller sagnet:

En mand fra Slesvig gik for mange år siden ved nattetid langs med Slien ved Haddeby. Da så han på een gang et mærkeligt lysskær på Mågeøen. Nysgerrig gik han efter skinnet og mærkede slet ikke, at han kom over Slien; for vandet bar ham oppe som is, skønt det var midt om sommeren. — Da han kom over til øen, stod han foran et slot, som han aldrig før havde set, det var Jørgensborg. Portene stod åbne, så manden uden videre kunne gå ind i slotsgården. Her så han da til sin forundring, at lysskæret stammede fra en vidunderlig smuk gul blomst, som stod der. Han ville nu forsøge at komme ind i slottet, men alle døre var lukkede. Da han imidlertid ikke ville forlade det uden noget bevis på, at han havde gæstet Abels gamle borg, plukkede han den smukke blomst. Med denne i hånden ville han endnu en gang prøve på at komme ind i borgen, og se — næppe rørte blomsten ved dørene, før de sprang op af sig selv. Han gik gennem mange sale, den ene smukkere end den anden. I den sidste fandt han endelig et herligt måltid anrettet, ret som om det kunne vente på ham. Da han var sulten og ikke bange af sig, satte han sig straks til bords og tog dygtig til sig af de fine retter. — Midt under måltidet hørte han pludselig en høj røst, som råbte: »Glem ikke det bedste!« — »Ja, det er godt nok,« tænkte manden, »men hvad er vel det bedste blandt så mange herligheder?« To gange endnu lød stemmen: »Glem ikke det bedste!« Efter at have set sig længe og omhyggeligt om bestemte han sig endelig for et meget smukt sølvbæger, som han da også stak til sig. Men blomsten glemte han. — Derpå forlod han borgen og gik over Slien ad byen til. Da han var kommet ind på land, vendte han sig om og så efter slottet; men da var det forsvundet. Og han har aldrig siden fået det at se, for han havde jo glemt det bedste, den gule blomst. Bægeret beholdt han, men skænkede det siden til sølvkammeret på Gottorp, hvor gamle folk endnu mente at have set det først i forrige århundrede.

Hvert hundrede år blomstrer den gule blomst, og den, der er så heldig at få den at se, kan atter betræde det gamle Jørgensborg.

Den onde strid.

I *Ladelund* på *Vestre* bymark ses ofte om sommeren fire store lys, men kun i frastand, nærvæd er der intet at se.

Sagnet fortæller, at en far med sine tre sønner i gammel tid høstede korn der, og medens de sad ved mellemmaden, begyndte sønnerne at opfordre faderen til at skifte med dem og give enhver sin part. Da han ikke ville, kom det først til skænderi, siden til voldsomheder, som endte med, at de med deres leer huggede sådan til hinanden, at de til sidst alle fire lå døde på stedet. Derfor brænder lysene den dag i dag.

Dikjendalmanden.

I nærheden af det gamle *Ejdum* på Sild ligger en klitdal, som kaldes Dikjendal. Her strandede engang en stormnat en skipper fra *Arksum*. Man siger, at det skal have været på selve juleaften i året 1713. Med stor fare og møje reddede han sig selv og sin pengekasse i land på den hjemlige strand, og han håbede at finde en hjælpsom landsmand, der ville tage sig af ham, give ham en hjertestyrkning og bringe ham hjem.

Men det gik helt anderledes. Rovgridske strandløbere havde set ham komme i land med sin pengekasse, og i stedet for at hjælpe ham faldt de ubarmhjertigt over ham, slog ham ned med deres knipler og gravede ham ned i sandet. Endnu en gang rettede den døende sig, men de umenneskelige strandløbere trampede med stor voldsomhed den ulykkeliges hoved ned i den bløde grund. Da hans højre hånd hele tiden ville stritte i vejret, huggede de hånden af. Siden slæbte de pengekassen derfra.

Men efter den tid vandrer der i den klitdal, hvor mordet skete, hver nat et spøgelse rundt. Den blodige armstump holder han i vejret og kræver retfærdighed. Efter dalen kaldes spøgelseset Dikjendalmanden.

Strandtyvene fra Før og osten.

På Sild fortæller man følgende historie: På *Hørnum* var strandet et skib lastet med hollandsk ost, og overalt på *Hørnum* kunne man finde ost. Strandløberne kom fra nær og fjern og gjorde rigt bytte. Da kom også en aften to føringer til *Hørnum* og spurgte en sildring, hvor de kunne finde osten. Denne var en spilopmager og ville have hele udbyttet ved stranden for sig selv. Han pegede derfor mod nordøst, hvor fuldmånen netop var ved at stå op og sagde: »Se, der svømmer en.« Da roede de to føringer ud mod månen, der var ved at stige op. På Sild kender man endnu den talemåde: »Han ror mod månen ligesom føringerne – i den tro, at det er en hollandsk ost.«

Præsten fra Læk.

Præsten fra Læk blev en aften kørt hjem fra en barnedåb. Det var mørkt, og vejen var meget dårlig.

»Kan du nu også klare den, at vi ikke vælter?« spurgte præsten.

»Jeg stoler på mine øjne,« svarede karlen.

Det blev bælgmørkt, og præsten spurgte uroligt:

»Tror du endnu, at du kan klare det?«

»Jeg stoler på mine heste,« var karlens svar.

Der gik en lille tid, og præsten syntes, det blev endnu farligere.

»Tror du endnu, at du kan klare den?« spurgte han.

»Jeg stoler på Vorherre,« lød svaret.

»Så vil æ af!« råbte præsten.

Genfærd på Vadehavet.

På *Ejdersted* fortælles om en skikkelse, som man kan møde ude på Vadehavet. Han kaldes Vandstrøfferen. Han er klædt i en grå flagrende kappe og har en stor hat på; i hånden har han et lys, som han svinger frem og tilbage, som om han ville vise skibene den rigtige vej til sikker havn.

Det skal være en lensmand, som førte et ugudeligt liv og havde forskrevet sig til Djævelen. Han har i mørke stormnætter fået mange skibe til at gå under og vundet rigdom ved at røve strandingsgodset. Derfor blev han dømt til efter sin død evig at færdes på de øde vader. Trods al møje lykkes det ham ikke at komme over diget og på den måde finde fred.

Illustrationer:

Side 5 Stenkast

Side 7 De underjordiske flytter

Side 10 Munken på Helgoland

Side 13 Døbestenen ved Helligbæk

Side 15 Djævelen og bruden

Side 19 Slangen i Duborgs ruiner

Side 21 Næstekærlighed

Side 25 Sværdet i Slesvig domkirke

Side 27 Sorte Grethe skaffer fisk

Side 29 Den gule blomst.

Ad fremtidsveje

Formanden, overbibliotekar, professor H. P. Clausens beretning på
sendemandsmødet den 12.oktober 1985

Dette er jo den første formandsberetning, jeg aflægger, efter at jeg blev valgt til Grænseforeningens formand på sendemandsmødet i Flensborg i 1984. Det giver mig anledning til et par indledende bemærkninger, som ikke uden videre er en del af de oplysninger om Grænseforeningens virksomhed og status, som jeg også skal fremlægge.

For det første vil jeg gerne sige tak for den tillid og samarbejdsvilje, jeg har mødt i dette år fra alle sider i Grænseforeningen: Kontoret, direktøren, forretningsudvalget, hovedstyrelsen og rundt i foreningerne. Det har glædet mig, at der har været bud efter mig, og jeg har været glad for at komme det lokale foreningsliv på så nært hold, som det har været muligt, takket være de mange invitationer.

Jeg tror, jeg i dette år har talt i 19 Grænseforeninger eller Sønderjyske Foreninger, og det har været både lokalforeninger og amtsforeninger. Inden året er gået, kommer tallet op på 21.

Må jeg i den forbindelse bede om forståelse for, at jeg ikke altid kan sige ja til indbydelserne. Jeg kommer gerne ud i enkeltforeningerne, men der er selvfølgelig en grænse for den tid, jeg kan sætte af til det. Jeg har jo også et arbejde at passe!

Men jeg lægger vægt på at have et så snævert forhold til enkeltforeningerne og deres arbejde som muligt. Naturligvis har jeg oplevet steder, hvor man gerne havde set lidt mere foreningsliv, men jeg synes altid, det er lærerigt at komme ud, også ofte oplivende. Det er med til at fastholde tilliden til, at Grænseforeningen har en opgave, og at vi også fortsat vil være i stand til at løse den.

Det fører mig over til det andet af de punkter, jeg gerne indledningsvis vil berøre: Grænseforeningens fremtid.

Nu skal man ikke vente sig noget i retning af en programmerklæring. Jeg tror ikke, vi skal til radikalt at lægge hverken Grænseforeningens arbejde eller dens organisation om. Men vi skal nok alligevel til at gøre os nogle tanker om de sammenhænge, vi skal udføre vort arbejde i nu til dags.

I næste måned fylder Grænseforeningen 65 år. Det var den 2. november 1920, altså kort efter den nye grænsedragning, at Grænseforeningen blev skabt for at samle flest muligt af de kræfter, der var optaget af at øve en aktiv indsats for grænselandet. Der er naturligvis sket meget i grænselandet og i det samfund, Grænseforeningen arbejder i, gennem disse næsten 65 år. Meget er dybtgående forandret.

Det er tydeligt i grænselandet, og lad mig tage det først. Der er ikke tvivl om, at atmosfæren i både Bonn og Kiel er undergået forandringer i positiv retning over for den sydslesvigske danskhed. Man fornemmer – og det også i praksis – en forståelse over for det danske mindretal som aldrig før. Mere og mere spores i de toneangivende kredse konkrete udslag af den holdning, at danskheden er et naturligt led i det sydslesvigske samfunds hverdag.

Det er der kun grund til at glæde sig over. Selv om det må tilføjes, at den fuldkomne lykkes tid endnu ikke helt er inde. Der er stadig punkter, hvor den sydslesvigske danskhed og de nationale frisere ikke har fået deres berettigede ønsker opfyldt.

Men det er efterhånden tydeligt, at denne afspænding af gamle modsætninger begynder at omsættes til konstruktive konsekvenser i den sydslesvigske danskhed. Danskhed, både i Sydslesvig og her i Danmark, har naturligvis et fast og selvfølgeligt grundlag i vort fælles sprog og vor fælles historie. Men heldigvis er der til stadighed forandringer og udvikling i de former, danskheden fremtræder på. Heldigvis, siger jeg, for er der noget område, hvor »evig stilstand er død«, så er det på det nationale og folkelige område.

Det er vist dr. phil. Vilhelm la Cour, der engang har sagt, at grænselandsarbejdet og grænselandsvilkårene har en forunderlig evne til at forny sig, altid være aktuelle. I disse år sporer man, synes jeg, igen en fornyelse i Sydslesvig, som påny i pagt med den historiske tradition er af positiv betydning for hele det danske samfund, hvis vi forstår at tyde den nye udvikling rigtigt.

Jeg ser den diskussion om den nationale identitet, som gennem nogle år spillede så stor en rolle blandt unge – og måske navnlig yngre – sydslesvigere, som den første meget synlige konsekvens af de nye vilkår i grænselandet. I første omgang forskrækkede den vel mange, fordi den satte spørgsmålstejn ved en række vedtagne nationale og organisatoriske forestillinger.

Men man skal først og fremmest hæfte sig ved, at både identitets-

debattørerne og de unge, der i det sidste års tid er begyndt at tage selvstændigt initiativ i Sydslesvig, ikke sætter spørgsmålstegnet ved deres danskhed, tværtimod.

De spørger: »Hvad betyder det at være dansk i Sydslesvig, når vilkårene i forholdet mellem dansk og tysk har forandret sig, som de har?« Og de spørger videre: »Hvordan får vi plads for de tanker, vi gør os herom? Hvordan får vi indflydelse på at forme indholdet af den danskhed, som skal kunne leve og fylde os i det Sydslesvig, vi har i dag?«.

Jeg har lyst til i fortsættelse af det også at stille et spørgsmål til os selv: »Kan vi overhovedet på samme positive måde i dagens Danmark stille spørgsmålet om, hvad det vil sige at være dansk i dag? Og har vi ikke brug for at kunne det i en situation, hvor vi er splittet op i holdningen til en række grundlæggende samfundsspørgsmål, samtidig med at vi har en ubestemt følelse af, at der trods alt er noget, der binder os sammen som danske? Men hvad er det?«.

Jeg ser den øgede tyske respekt for det danske element i den sydslesvigske hverdag og de mange tegn i den sydslesvigske danskhed på positiv udvikling, både tankemæssigt og styrkemæssigt, som et udtryk for samme tendens: Nemlig, at danskheden syd for grænsen er konsolideret både indadtil og udadtil. At den har overskud til kritisk at vurdere det at være dansk på nutidens vilkår, og en sådan vurdering er hovedforudsætningen for et fortsat dansk liv.

I denne situation kan vi se, at vi i disse år – for første gang i måske 150 år – har råd til at trække også andre sider af det dansk-tyske møde i grænselandet end modsætningerne frem. Jeg tænker på den kulturelle rigdom, vi har lige uden for landets dør; mødet mellem tysk, dansk og frisisk kultur. Den sproglige mangfoldighed i det trods alt beskedne landområde, som Sydslesvig udgør: Sønderjysk, rigsdansk, plattysk, højtysk og frisisk. Det er ikke døde sprog, men de er aktive og produktive i den daglige omgang mellem mennesker i den sydslesvigske hverdag.

Og bag den sjældne situation ligger jo det faktum, at dansk, frisisk og tysk gennem århundreder har været tvunget til at leve ved siden af hinanden og samarbejde, hvis hverdagens problemer skulle løses. Derfor hører det også med til grænselandets erfaringer, at man nu er ved at finde ud af, hvordan man – tro mod sig selv og sine forudsætninger – kan respektere andres ret til at leve på andre kulturelle forudsætninger.

Derved opdager man, at det ikke svækker, men tværtimod styrker ens egen rodfæstethed i de værdier, man bygger sin tilværelse på. Samt at man bliver nødt til stadig at forholde sig til og klargøre sig indholdet i disse værdier.

Er det ikke, hvad vi har brug for at lære noget om også hos os? Mærker vi ikke også i vort samfund behovet for at forbinde forståelse for andre med retten til at leve på egne forudsætninger? Sporer vi ikke også nødvendigheden af, at vi tror så meget på vor egen kulturelle styrke, at vi kan give plads

til og forståelse for det fremmede – enten vi så møder det i form af indvandrere og flygtninge eller mindre substantielt i udenlandske tv-udsendelser?

Er det for nærgående at fortsætte rækken af spørgsmål med dette: Har vi ikke nu råd til, ja, har vi ikke netop nu brug for at sige lige ud, at adskillige danske i Sydslesvig er kommet ind i danskheden – og er blevet stærke støtter for den sidste generations danskhed – efter at de eller deres forældre er kommet til landsdelen som flygtninge? Eller er kommet til danskheden, fordi de i deres tyske forudsætninger fandt elementer, som de mente bedre at kunne udfolde i en dansk sammenhæng?

For mig at se får vi i disse år på mange måder signaler fra Sydslesvig om folkelig fornyelse og udvikling, som vi har behov for at omsætte til arbejde her i landet. Jeg tror, vi er ved at få tilbudt muligheder for at vise den danske befolkning, at vi stadig har et budskab med rod i grænselandets erfaringer, som er af betydning for alle danske.

Men det forudsætter, at vi her i Grænseforeningen er i stand til at opfatte signalerne. At vi, uden at sætte vore værdifulde traditioner til, kan finde veje til at formulere de erfaringer, der nu gøres i grænselandet, så de bliver vedkommende for nutidens danske. Det må vi arbejde med i de kommende år, men budskabet alene gør det ikke. Der må også organisatoriske fornyelser til.

Vi må jo erkende, at vi på det punkt har vanskeligheder. Det hjælper ikke at skjule, at vi stadig har en – omend svag – tilbagegang i medlemstallet. Et medlemstal på lige godt 50.000 er ikke til at kimse ad i vore dage. Men det er ikke nok, og det er bestemt ikke tilfredsstillende, at tallet har en vigende tendens.

Der er – som det også fremgår af Organisationsudvalgets beretning – stor forskel på enkeltforeningernes arbejde og medlemsforhold. Det kan ikke være anderledes, men der er givetvis en del enkeltforeninger, hvor tiden måske er ved at gå i stå, hvor der ikke er aktivitet i tilstrækkelig grad til at gøre offentligheden – og dermed vordende nye medlemmer – opmærksom på arbejdet.

Som jeg sagde før, er der sket meget omkring Grænseforeningen siden oprettelsen i 1920 – og det meste er sket i den sidste snes år. Dengang i 1920 – og endnu i 40'erne og 50'erne – var det lettere at være Grænseforening. Man kunne arbejde med de givne – næsten traditionelle – mål og midler. Sådan er det ikke mere.

Det skyldes ikke blot, som mange ofte siger, at man nu må konkurrere med fjernsynet og den slags. Det skyldes heller ikke, at befolkningens engagement og aktivitet uden for hjemmet er blevet mindre. Men denne aktivitet fører andre veje og går ikke uden videre gennem de traditionelle kanaler. Samfundet har ændret sig.

Der er kommet en vifte af kultur- og aktivitetstilbud til alle aldersgrupper vinteren igennem. Tænk blot på, hvad skolerne sætter i gang i dag for

forældrekredsen. Det er kun godt, men det og mange andre ting gør, at vi ikke mere er alene på markedet, når der bejles til befolkningens ønske om at blive orienteret om samfundet og dets problemer.

Den situation må vi acceptere, og vi må alvorligt overveje, hvordan aktivitetsmønstret i befolkningen ser ud i dag. Vi må finde de steder, hvor vi kan få os selv og vort budskab hørt. Vi må finde de befolkningsgrupper og årgange, vi kan gøre os håb om at få fat i. Jeg tænker helt konkret på en gruppe, der ofte er »modne« til foreningsarbejde: Forældre, hvis børn lige har forladt skolen. De føler ofte et tomrum, som skolen hidtil har fyldt ud for dem.

Vi ved jo også, at vi har flere venner end medlemmer. Det kan man se, når man i regnskabet sammenligner kontingentindtægten på kr. 204.474 med det beløb, vi får ind i gaver i forbindelse med lotteriet. Det var i det sidste regnskabsår oppe på kr. 235.459. Der må være mange rundt i landet, der kan overbevises om, at de støtter sagen bedre ved at være medlem end ved at sende os en årlig gave.

Vel, jeg skal ikke gå i enkeltheder med dette. Kun understrege, at vi i de kommende år ikke blot må gennemgå kritisk, hvad det er, vi har at bringe videre om grænselandet. Vi må også arbejde med en fornyelse af vore arbejdsmetoder.

Vi er så småt i gang. Man skal lægge mærke til § 1 i forslaget til nye love, hvor der som noget nyt foreslås som formål ikke alene at støtte danskheden i grænselandet, men også at »styrke og udbrede kendskabet til grænselandets forhold«. Det har vi naturligvis også gjort hidtil, men jeg finder det væsentligt at få dette formål slået fast i formålsparagraffen.

Når man ser på regnskabet for 1984-1985, vil man da også se, at der er anvendt et ganske stort beløb til oplysningsarbejdet. Det kan på regnskabet se ud, som om der ikke i 1984-1985 er anvendt så store beløb på organisationsarbejdet som i tidligere år. Det hænger sammen med nogle regnskabsmæssige omplaceringer, men først og fremmest skal det ses i lyset af den store hvervekampagne, der er planlagt iværksat i november i år. Godt 700.000 husstande, spredt ud over det hele land, vil få tilsendt en kort brochure om Grænseforeningen og grænselandsforholdene samt naturligvis en indmeldelsesblanket. Vi er spændte på, hvordan vi til sin tid kan gøre resultatet af denne aktion op. Det vil i al fald være formålstjenligt, hvis enkeltforeningerne, hvor brochuren skal uddeles, samtidig gennem presse og på anden måde gør opmærksom på deres eksistens.

Foruden dette første store forsøg på at modernisere medlemshvervningen, har vi taget andre initiativer. Vi har »reklameret«, hvis man tør bruge dette ord, for Det sønderjyske Lotteri i de store, lokale tv-kanaler i København og Århus. Vi arbejder med en radioudsendelse om grænselandets problemer og om Grænseforeningen, som vi gennem foreningerne vil stille til rådighed for lokalradioerne rundt om i landet. Vi mener, at vi skal benytte de nye mediemuligheder, mens tid er.

Men også den trykte presse vil vi gerne mere intensivt i kontakt med. Vi har i august gennemført en vellykket rejse i Sydslesvig med en gruppe redaktører fra den danske dagspresse, og vi håber, at det kan blive indledningen til en tættere kontakt med pressen til styrkelse af interessen for sydslesvigsk stof. Lige nu forhandler vi med Danmarks Journalisthøjskole om at lade et nummer af højskolens øvelsesavis, »Også en avis«, handle om grænselandet. Den skal så i givet fald fordeles til alle 8., 9. og 10. klasser i samtlige danske skoler og efterskoler samt i de sydslesvigske skoler.

Heldigvis har vi jo de økonomiske muligheder for at tage sådanne initiativer. Vor økonomi har det betydeligt bedre end vort medlemstal.

Uden at der er blevet holdt tilbage i udgifterne til rimelige formål, er der også i 1984-85 tale om et pænt overskud. I kraft af dette overskud kan vi reservere midler til aktiviteter af den type, jeg har omtalt, specielt den store hvervekampagne.

Jeg beder om, at man, når vi om lidt skal drøfte de nye love, i erindringen fastholder, hvad jeg har sagt: At Grænseforeningen økonomisk klarer sig godt, men at organisationstilstanden ikke er tilfredsstillende.

Inden jeg forlader dette tema er det værd at pege på et særdeles positivt træk. Abonnementstallet på »Grænsen« ligger nu på godt 14.000, og der er stadig enkeltforeninger, der tegner abonnement til deres medlemmer.

Det er så heldigt, at man på kontoret har kunnet klare det store, administrative arbejde med at holde styr på abonnenternes adresser. Desuden har man klaret annoncetegningen. Det har reduceret omkostningerne, så »Grænsen« i 1984-85 har kunnet give et lille overskud. Det er ikke sikkert, at vi kan blive ved med at være så heldige, men nogen økonomisk belastning bliver bladet ikke.

Jeg håber, at mange af de foreninger, der endnu ikke abonnerer for deres medlemmer, vil tegne sig. Det vil være af stor betydning for den organisatoriske udvikling, vi skal i gang med, at så mange af vore medlemmer som muligt ser »Grænsen«, og at bladet kommer videst muligt omkring.

Det var en hel del – måske endda vel rigeligt – om vore foreningsmæssige problemer. Men jeg tror, det er væsentligt at orientere bredt om dem.

Grænseforeningen er jo, som vi alle ved, en hjælpeorganisation, og tyngdepunktet i vort arbejdsområde er Sydslesvig. Men når jeg alligevel har gjort så meget ud af det hjemlige, er det, fordi det ikke stærkt nok kan understreges, at hvis den hjemlige organisation og økonomi ikke er i orden, ja, så bliver det i det lidt længere løb så som så med at leve op til at være hjælpeorganisation.

På regnskabet kan man se, at der i 1984-1985 er anvendt godt 2,7 millioner kroner til grænselandsformål i Sydslesvig og så en lille smule i Nordslesvig. Det er noget mere end året før. Under regnskabs gennemgangen kan man komme ind på de enkelte opgaver, der er ydet støtte til.

Jeg vil dog gerne nævne den største post, nemlig tilskuddet til bygningsudvidelsen på Dansk Centralbiblioteks bygning i Flensborg. Efter ret vanskelige og omfattende forhandlinger – ikke mindst om facadens udseende – er byggeriet nu kommet i gang.

Grænseforeningen har som bekendt lovet af skaffe 1 million DM af den samlede omkostningssum på 11 millioner DM. Ingen skal være nervøs. Vi har pengene.

Nybygningen skulle stå færdig i 1987 og betyder på det nærmeste en fordobling af centralbibliotekets nytteareal. Det vil ikke mindst komme oplandsudlånet, den værdifulde Slesvigske Samling samt møde- og udstillingsforholdene til gode. En stor opgave er sat på skinner, en ny stor opgave i Sydslesvig har Grænseforeningen kunnet være med til at løse.

Det skal understreges, at andre formål i Sydslesvig ikke har måttet undgælde økonomisk på grund af det store tilskud til biblioteksbyggeriet.

Mens vi er ved det økonomiske i forhold til Sydslesvig, vil jeg gerne nævne samarbejdet med Undervisningsministeriets Udvalg for danske kulturelle Anliggender i Sydslesvig, det såkaldte 5-mandsudvalg. Ved budgetforhandlingerne for 1986, hvor Grænseforeningen var repræsenteret, når det gjaldt de bevillinger, der passerer Grænseforeningen, kunne vi i et par tilfælde være løftestang for en løsning af bevillingssager. Det er et nyttigt, og jeg tror, at jeg tør sige for alle parter givtigt samarbejde, som vi siger tak for.

I Sydslesvig har denne sommer været temmelig meget optaget af en debat om Flensborg Avis. Også Grænseforeningens hovedstyrelse har beskæftiget sig med sagen. Det aktuelle er nødvendigheden af en ny trykteknik, idet den gamle rotationspresse – fra 1912! – er nedslidt, hvad der ikke kan undre nogen. Problemet, som stod til debat i avisens spalter, gjaldt placeringen af Flensborg Avis rent bygningsmæssigt.

Den oprindelige plan om udflytning til Harreslev er opgivet, og avisen forbliver i Flensborg på den ene eller anden måde. Der er mange aspekter i problemerne omkring Flensborg Avis. Det har der vel altid været, men det er ligesom de netop nu er blevet aktualiseret som følge af de tekniske problemer.

Der er arbejdet med mange muligheder for at klare opbygningen af en teknik, der tjener avisen bedst. Endnu kan man næppe tale om fuld afklaring på spørgsmålene. Og dertil kommer, at der forståeligt nok også er blevet inddraget redaktionelle forhold i den øjeblikkelige problematik.

Man hævder fra mange sider, at »produktet«, altså avisen, ikke helt lever op til forventningerne. Det er en vanskelig sag. Og at klare på én gang den tekniske og den redaktionelle del af problemerne er ikke så ligetil. Men det er efter min mening helt nødvendigt at tage fat på hele problemkomplekset.

Grænseforeningen har alle dage været knyttet stærkt til Flensborg Avis og er derfor meget interesseret i, hvordan man kan finde frem til løsninger både med hensyn til tekniske og redaktionelle forhold. Kan Grænseforenin-

gen på en eller anden måde give en hånd med til en omfattende og tilbundsående løsning, synes jeg, at vi bør være rede.

Til marts skal der være kommunale valg i Sydslesvig. Spændingen om resultatet har allerede meldt sig. Jeg vil gerne fremhæve, at Sydslesvigsk Vælgerforening gør et stort og dygtigt arbejde på det politiske område. Og dette arbejde gøres ikke altid under de letteste vilkår. Vi kan kun herfra håbe, at valgresultatet til marts er et velfortjent håndslag til Sydslesvigsk Vælgerforening, et håndslag der også skal kunne føles i Bonn og Kiel.

På område efter område inden for det danske mindretals arbejdsfelt har man kunnet iagttage resultater, som det er værd at lægge mærke til. Sydslesvigsk Forening, Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger, Dansk Centralbibliotek, Dansk Kirke i Sydslesvig, Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig og alle de mange andre former for dansk organisationsliv har haft et flittigt arbejdsår. Bemærkelsesværdigt er det ikke mindst, at Dansk Skoleforening for Sydslesvig kan møde op med så smukke elevtal i både skoler og børnehaver.

Jeg nævnte for et øjeblik siden det glædelige i, at de unge i Sydslesvig i det forløbne år har taget egne initiativer. En række unge fik på eget initiativ og med opbakning fra det, man vel godt kan kalde de etablerede foreninger, gennemført en Sydslesvig-Festival på Mikkelsberg ved Hatsted og lidt senere på sommeren en sommerhøjskole i Vesterland.

Det var en glæde, at også Grænseforeningen kunne yde økonomisk støtte til disse arrangementer, som fik et storartet forløb. Det er godt med frisk initiativ og gå-på-mod. Vi vil altid være parat, når gode initiativer udfolder sig i Sydslesvig.

Grænseforeningen har naturligvis også i det forløbne år haft samarbejde om mange forhold med de forskellige organisationer i Sydslesvig og det ikke blot om økonomisk støtte. Der er grund til at sige tak for dette samarbejde, som jeg anser ikke blot for en selvfølgelighed, men også som udtryk for et fællesskab om løsning af problemer, hvis løsning alle må være optaget af.

Det er jo i år 30 år siden, erklæringerne fra København og Bonn om mindretallene nord og syd for grænsen blev udformet. Det blev fejret i Bonn i marts.

Der var vel i og for sig ikke sensationelle nyskabelser i de to erklæringer. Men de har medvirket til et bedre klima i grænselandet. Ikke mindst har erklæringen fra Bonn haft sin betydning. Erklæringen fra København var i virkeligheden stort set – bortset fra tilladelse til eksamensret for et tysk gymnasium i Åbenrå – kun en opremsning af gældende regler. På et enkelt punkt har det tyske mindretal stadig et alvorligt ønske. Det er spørgsmålet om støtte til dets biblioteksvæsen. Jeg tror, det er i alles interesse, at denne sag kan finde en rimelig løsning.

Det tyske mindretal har for mig at se store vanskeligheder med sig selv. I næste måned er der kommunalvalg i Danmark, og det bliver spændende,

ikke mindst for mindretallet, hvordan resultatet bliver. Ved de sidste to valg har der været tilbagegang i stemmetilslutningen, og man skal vist i mindretallet være tilfreds, hvis de 6.000 stemmer bliver nået, men det vil så også være en tilbagegang på omkring 250 stemmer, altså en fortsat tilbagegangslinje.

Som vi alle ved, er der verden over et væld af mindretalsproblemer. De er meget forskelligartede. Men for i al fald en del af de europæiske mindretal må der være en række forhold af fælles interesse. Det vil efter mit skøn være formålstjenligt, om alle parter i disse forhold og herunder ikke mindst de forskellige mellemfolkelige organisationer kunne finde hinanden i et praktisk samarbejde.

Vi har kunnet notere interesse for mindretalsproblemer, måske først og fremmest de sproglige, i Europarådet og Europaparlamentet. Det kan man betragte som noget positivt, som man ikke bør forbigå. Mindretalsproblemer er nu engang en kendsgerning i det internationale liv.

Det er en kendsgerning, der har meget at gøre med de menneskerettigheder, som blev så klart fastslået i Helsingfors i 1975. Respekten for menneskerettigheder er ikke lige stor rundt i verden og heller ikke i det Europa, som er omhandlet af Helsingfors-deklarationerne.

Vi kan være glade for, at i vort grænseland hersker i det store og hele sådanne tilstande, som vi kunne ønske gældende for mindretal alle vegne, ikke blot i Europa, men i hele verden. Og vi har en naturlig pligt til at se på

vore grænselandsforhold, vore mindretalsforhold i lyset af internationale tilstande også på det område.

Lad mig slutte denne beretning med at citere min forgænger som formand, E. Friehling: »Grænseforeningen bliver ikke arbejdsløs«, sagde han.

Med mine ord i dag har jeg netop villet tilslutte mig denne udtalelse med den tilføjelse, at *skulle* Grænseforeningen alligevel blive arbejdsløs, så er vi selv skyld i det. Jeg citerede før Vilh. la Cour for at have sagt, at grænselandsarbejdet har en forunderlig evne til at forny sig.

Udfordringen til Grænseforeningen er i disse år, at den må forny sig og være aktuel i takt med, at grænselandsvilkårene fornyer sig som følge af samfundsudviklingen.

Så enkelt er det – og dog så svært. Men vi må tage udfordringen og opgaverne op i fællesskab.

Valg forude

af redaktør K. Grage, Flensborg

SSV, det danske politiske parti i Sydslesvig, står over for to vanskelige år, hvor det gælder om at forsvare vigtige positioner. Den 2. marts næste år er der kommunalvalg, og i efteråret 1987 følger et landdagsvalg.

Spændingen forud for kommunalvalget skal ses på baggrund af, at SSV for fire år siden havde et overraskende godt valg. Med 25.594 stemmer var der tale om partiets bedste valgresultat inden for de sidste 15 år. I forhold til 1978-valget kunne der noteres et plus på ca. 1.200 stemmer. Samtidig kunne antallet af SSV-mandater i de kommunale råd landsdelen over øges fra 103 til 115. At fastholde dette gode resultat er målet for SSV's valgkamp, der er ved at nærme sig den »hede« fase.

Hvordan er så SSV's chancer for at nå dette mål? Her spiller det ind, at partiet traditionelt ikke blot samler stemmer fra de danske kærnevælgere, men også fra flere tusinde marginalvælgere. Det har sammenhæng med, at SSV ikke blot er de danske sydslesvigere og de nationale friseres parti, men også optræder i rollen som et regionalt parti for landsdelen Sydslesvig. Marginalvælgerne eller sympativælgerne, som de snarere bør kaldes, føler sig tiltrukket af SSV's regionale politik, men de færreste har en dansk baggrund, og de står ikke i de danske organisationer. Det er stemmerne fra disse vælgere, der vil gøre udslaget, hvis SSV på ny skal kunne opnå et resultat som i 1982.

Med i billedet hører en række usikkerhedsfaktorer. Vel gælder kommunalvalget ikke forbundspolitik, men forbundspolitiske aspekter kan meget vel komme til at spille en rolle. Alt tyder på, at det ved valget på ny vil komme til en åben konfrontation mellem de to gigantpartier i vesttysk politik, det konservative regeringsparti CDU og oppositionspartiet SPD.

SPD led et sviende nederlag i 1982, men er nu inde i en fremgangsperiode. Samtidig vil CDU gøre alt for at udbygge de gode resultater, partiet opnåede ved sidste kommunalvalg. Erfaringen viser, at opgøret mellem mammutpartierne i nogen grad vil aflede vælgerens interesse fra de mindre partier, deriblandt også det danske parti. Med adresse til de danske arbejdervælgere i Flensborg vil der sikkert også denne gang lyde lokketoner fra SPD.

Omvendt har bestikkelsesaffærerne i Bonn, hvor ikke blot regeringspartierne, men også SPD under bordet har taget imod millionbeløb fra vesttyske koncerner, der ville opnå skattelettelser, rokket ved mange vælgeres tillid til de etablerede partier. Teoretisk skulle det gavne småpartierne, men næppe SSV, der i de sydslesvigske vælgeres bevidsthed står som et etableret parti, som siden sin start i 1948 har opbygget et eget image.

SSV har sat alle sejl til i valgkampen, der vil blive hård og uforsonlig. Flere steder møder det danske parti med ny spidskandidater, der gerne skulle trække mindst lige så mange stemmer som deres forgængere. I Flensborg har svejser på Flensborg skibsværft, Hans-Olaf Christensen, afløst den mangeårige gruppeformand, sekretær Jakob Meyer, på denne post. Det er et klogt valg, idet Hans-Olaf Christensen ikke blot er en erfaren kommunalpolitiker med 15 års praksis, men også vil kunne trække mange arbejderstemmer. I Nordfrisland amt står begge hidtidige danske amtsrådsmedlemmer ikke længere til rådighed. Chr. Hansen har måttet trække sig på grund af svigtende helbred, mens H.F. Petersen, hidtil dansk præst i Vesterland, er blevet sømandspræst i Gøteborg. Som deres afløsere er valgt den 40-årige lærer Peter Gerckens og Helene von Guionnau, der i forvejen er dansk byrådsmedlem i Nibøl. I Slesvig-Flensborg amt er SSV's landsformand, Gerhard Wehlitz, for fjerde gang spidskandidat til amtsrådsvalget. Til trods for, at partiet ikke har den mindste chance for at opnå repræsentation på grund af 5 pct.'s spærregrænsen, deltager SSV også i amtsrådsvalget i Rensborg/Egernfærde amt. De ca. 1.600 SSV-stemmer, der traditionelt falder i dette område, er med til at give opbakning til det dansk-tyske kontaktudvalg, der siden 1970 består på amtsplan og som fungerer til fuld tilfredshed for de danske organisationer. Således har udvalget i årenes løb kunnet opnå betydelige midler fra amtet til det lokale danske arbejde.

Den omstændighed, at CDU-flertallet i Kiel-parlamentet i sommer gennemtvang en lov om totalfredning af vadehavet på strækningen mellem den dansk-tyske grænse og Elbmundingen, kan meget vel få indflydelse på valgresultatet i Nordfrislands amt. Loven er groft sagt blevet trukket ned over hovedet på den hjemmehørende befolkning, hvis erhvervsmæssige interesser overhovedet ikke er blevet tilgodeset. Loven har da også mødt forbitret modstand i den lokale befolkning, og det kan meget vel tænkes, at vælgerne på valgdagen vil honorere, at det danske parti hele tiden har sagt nej til loven i den af regeringen foreslåede form. SSV ønskede en tænkepause i sagen og fremlagde i øvrigt en række ændringsforslag, der ikke

blev tilgodeset af regeringspartiet. I hvert fald må det forudses, at CDU i Nordfrislands amt vil miste stemmer på denne konto, stemmer, der nok i første række vil tilfalde de mindre partier, deriblandt SSV. Det danske parti kan da også trænge til at blive styrket i dette område, idet det i 1982 kun tegnede sig for 5,7 pct. af stemmerne og altså lå i betænkelig nærhed af spærregrænsen. Med dette resultat lykkedes det dengang at generobre repræsentationen i amtsrådet, der fire år tidligere var gået tabt til miljøpartiet De grønne.

Hovedinteressen vil ganske givet samle sig om byrådsvalget i Flensborg, hvor SSV med 11 medlemmer i den danske gruppe forsvare en stærk position som den tredje kraft mellem CDU og SPD, der har hhv. 18 og 14 mandater. På forhånd må der nok sættes spørgsmålstejn ved, om det påny vil lykkes for SSV at opnå 11 mandater. I kraft af en række heldige omstændigheder opnåede SSV i Flensborg i 1982 et »drømmeresultat«, der sikkert ikke kan gentages. SSV kunne øge sit mandattal fra ni til elleve, bl.a. fordi De frie demokrater (FDP) kun opnåede 4,9 pct. af stemmerne og altså ikke opnåede repræsentation. Samtidig optrådte De grønne med to lister, der resulterede i en spredning af stemmerne og heller ikke gav repræsentation. Endelig profiterede det danske parti af den generelle lave valgdeltagelse på 70,3 pct. i Flensborg, idet de danske vælgere var noget flittigere til at gå til stemmeurnerne end de tyske vælgere og kunne forbedre deres stemmeandel en smule. At der kun var tre partier at fordele stemmerne iblandt, betød altså dengang et plus for SSV på to mandater.

Efter det foreliggende kan man næppe gøre sig forhåbninger om en gentagelse af denne heldige konstellation ved det kommende byrådsvalg. I hvert fald gør FDP i valgkampen en kraftanstrengelse for at kunne vende tilbage til Flensborg rådhus, og samtidig er De grønne blevet klog af skade, idet de denne gang formentlig kun vil optræde med en liste. Endnu har de ikke holdt opstillingsmøde. Endvidere gør man nok klogt i at regne med en noget større valgdeltagelse end sidste gang.

I Flensborg har SSV i de forløbne fire år stærkt markeret sig som et uafhængigt parti, der har haft egne løsningsforslag til mange af byens problemer.

SSV er gået med optimisme ind i valgkampen, og partiet har gode kort på hånden. Hos mange står der betydelig respekt om den indsats, SSV's repræsentanter yder i de kommunale råd. Her pegedes der ofte på erfaringer, som på flere områder er blevet indhentet i Danmark. Det er næppe tilfældigt, at SSV traditionelt står stærkest ved kommunalvalgene. Mange mennesker har stillet sig til rådighed som SSV-kandidater og er personligt engageret i valgkampen.

Nok gælder valget i første omgang de kommunale råd, men for SSV gælder det samtidig om at sikre sig en god udgangsposition frem til landdagsvalget i efteråret 1987. Lykkes det at opnå et tilfredsstillende resultat ved kommunevalget, vil det afgjort forbedre SSV's chancer for at få gen-

valgt Karl Otto Meyer til landdagen året efter. Med en margin på knap 1.000 stemmer ved landdagsvalget i 1983 har det danske parti ikke for mange stemmer at give væk af, og allerede nu er man indstillet på at yde en ekstra kraftanstrengelse ved dette valg.

Tilgangen til de 54 danske skoler i Sydslesvig er fortsat præget af en bemærkelsesværdig stabilitet. Ved begyndelsen af skoleåret 1985-86 blev der indskrevet i alt 465 begyndere, nøjagtigt det samme antal som året forud. Det er 6. år i træk, de danske skoler har stabil tilgang af begyndere, og det vil sikkert også være tilfældet næste år. Langt det store flertal af begyndere rekrutteres nemlig fra landsdelens 62 danske børnehaver, hvor der er en tilsvarende stabilitet i børnetallet. Her har der endda inden for det sidste års tid været tale om en stigning på ca. 100 til over 1.800 børn. Stigningen i børnetallet er måske midlertidig, men i hvert fald kan man for de nærmest kommende år stadig regne med en stabil tilgang til skolerne.

Når det samlede elevtal i de danske skoler påny er gået tilbage, hænger det sammen med, at det er store årgange, der for tiden udskrives fra skolerne. Det gælder både fra folkeskolerne og fra eksamensskolerne. F.eks. blev der før sommerferien dimitteret 116 studenter fra Duborg-Skolen, det hidtil største antal i skolens historie. I forhold til det forudgående skoleår er det samlede elevtal gået tilbage med lidt over 200, og det ligger nu på 5.431.

Det må hilses med tilfredshed, at Folketingets finansudvalg har bevilget 720.000 kr. til en elevstøtteordning for Jaruplund højskole. Hermed er den sydslesvigske højskole på længere sigt blevet hjulpet ud af en vanskelig situation. I første omgang har uroen omkring højskolen desværre fået den konsekvens, at skolens vinterhold 1985-86 kun har fået halvt så mange elever som normalt. En overgang frygtede man, at vinterskolen slet ikke ville kunne gennemføres.

Elevstøtteordningen skal kompensere for, at dagpengeberettigede arbejdsledige fra Danmark ikke længere kan modtage dagpenge under ophold på Jaruplund højskole, sådan som det er tilfældet på alle danske højskoler. Dønningerne fra de protester, der kan fremkaldes af denne sag, nåede helt op på statsministerplan, og lykkeligvis har Folketinget truffet en ordning, som forhåbentlig kan sikre højskolen et tilstrækkeligt elevunderlag fremover. Afgørelsen fra direktoratet for Arbejdsløshedsforsikring, hvorefter der ikke er lovhjemmel for udbetaling af dagpenge under modtagerens ophold på en højskole i udlandet, ville have ramt den forholdsvis lille sydslesvigske højskole hårdt. Traditionelt er nemlig et større udsnit af skolens elever arbejdsledige, der her får et indblik i grænselands-problematikken. I øvrigt er det netop blevet bekræftet, at den tyske arbejdsløshedsforsikring uden indskrænkninger betaler arbejdsløshedsunderstøttelse til arbejdsledige fra det danske mindretal, der opholder sig på højskoler i Danmark.

De øgede driftstilskud, som delstaten Slesvig-Holsten yder til det danske

Studenterne fra Duborgskolen fejrer eksamen ved Neptunbrønden på Nørretorv i Flensborg.

skolevæsen, begynder nu at få konsekvenser for den danske statskasse. De tyske tilskud modregnes nemlig den danske statsbevilling, der for 1984 kunne reduceres med ca. 5 mill. kr., sammenlignet med det forudgående år. Det tyske tilskud for dette år beløb sig til godt 110 mill. kr., og for 1985 er der på den slesvig-holstenske finanslov afsat ca. 122 mill. kr. Stigningen hænger sammen med, at skoletilskuddet i det forløbne år påny er blevet sat op med 5 pct., og herefter modtager de danske skoleelever akkurat samme støtte som deres kammerater i offentlig tysk skole. Et resultat, der er blevet opnået efter 30 års stædig fastholden ved dette krav i landdagen. Ligeberettigelsen på skoleområdet var længe en af mærkesagerne for det danske politiske parti, og at den nu omsider er blevet opnået, har stærkt bidraget til at forbedre forholdet mellem mindretallet og den slesvig-holstenske landsregering. Det bør dog tilføjes, at det tyske driftstilskud reelt kun dækker ca. 55 pct. af de danske skolers driftsudgifter. Det skyldes, at et mindretals skolevæsen af flere grunde er dyrere i drift end et offentligt skolevæsen.

Generelt har delstaten Slesvig-Holsten hidtil ikke ydet byggetilskud til dansk skolebyggeri – til undtagelserne hørte udvidelsen af Duborg-Skolen for nogle år siden – men også på dette område sker der nu fremskridt. Det er den danske landdagsmand Karl Otto Meyer, der efter årelange forhand-

linger har opnået et løfte fra landsregeringen om, at der i perioden 1986-89 hvert år vil blive ydet tilskud til et projekt. Tilskuddet vil hvert år beløbe sig til 1,08 mill. kr. Der er hårdt brug for disse penge, idet et større antal sydslesvigske skoler enten trænger til at blive udvidet med faglokaler eller til moderniseringer.

Et af de mest opløftende træk fra Sydslesvig sidste sommer var Sydslesvig-festivalen, der i begyndelsen af juli afvikledes på kunstcentret Mikkelsberg i Hatsted nær Husum. Bag festivalen stod syv unge kvinder, der uden væsentlig fremmed hjælp havde fået dette imponerende arrangement op at stå. Gruppen tilhører den flok unge, der står uden for de danske organisationer og som har markeret sig ret kraftigt de sidste par år. Både i TV og ved debاتمøder har de unge givet udtryk for, at der er alvorlig fare for, at det danske mindretal skal drukne i ligegyldighed, hvis organisationerne ikke ændrer deres ret så traditionelle kurs. Ikke alle etablerede i Sydslesvig har været lige begejstrede for udtalelser af denne art, og i det hele taget har man længe savnet en dialog mellem unge og ældre om væsentlige spørgsmål i mindretallet. Efterhånden blev der også mere stille om de unge, og en overgang troede vel de fleste, at den spæde protestbevægelse ville gå i sig selv igen. At kravet om fornyelse i det danske arbejde kun havde været en omgang tom snak.

Men sidste sommer viste de unge, der har fundet sammen i Folkeligt Forum, at de både kan og vil. Sydslesvig-festivalen blev et helt anderledes arrangement, og med rette lød der mange lovord om de unges initiativ. Med en blanding af musik, underholdning og information på programmet blev festivalen et tilløbsstykke af format. Helt over forventning strømmede folk til fra hele Sydslesvig. Ikke færre end 35 foreninger, grupper og enkeltpersoner havde fulgt invitationen til at deltage med informationsstande. Der var det hele – lige fra den sydslesvigske kvindegruppe til børnehaver. Folk kunne konstatere, at det danske i Sydslesvig slet ikke har så lidt at byde på. Det hele fik karakter af en hyggelig komsammen, hvor der var lejlighed til at sludre med venner og bekendte, og hvor der i øvrigt ikke blev holdt taler.

Nok oplevede et par tusinde mennesker her et par fornøjelige timer, men arrangementets betydning ligger egentlig på et helt andet plan. Adskillige etablerede fra de danske organisationer havde fundet vej ud til Mikkelsberg, og mon ikke der her blev banet vej for en fornuftig snak mellem unge og ældre om fremtidens danske arbejde? I hvert fald har reaktionerne på Sydslesvig-festivalen fra de ældres side udelukkende været positiv.

Ligeledes sidste sommer kørte Folkeligt Forum-folkene et andet arrangement, der ligeledes er blevet modtaget meget positivt. Det drejede sig om en sommerhøjskole i Hans Meng-Skolen i Vesterland, hvor de 45 deltagere blev stærkt »opladet«, som de selv udtrykte det. Det var ligeledes en anderledes højskoleuge med mange aktiviteter, men også med tid til samtale. Det er allerede afgjort, at der i 1986 bliver tale om en ny sommerhøjskole, og der er også udsigt til en ny Sydslesvig-festival.

Der lyttes til musikunderholdning på Sydslesvig-festivalen ved Mikkelsberg.

Med sommerhøjskole og Sydslesvig-festival er de unges idérigdom sikkert ikke udtømt. Meget tyder på, at gruppen oftere vil lade høre fra sig i de kommende år.

Flensborg Avis har stået i centrum af en stærkt følelsesladet debat, der stod på det meste af sommeren. For en enkelt gangs skyld drejede debatten sig ikke om noget redaktionelt, men om selve institutionen Flensborg Avis.

Det hele startede, da Flensborg Avis' tilsynsråd luftede planer om at flytte ud fra Nørretorv, hvor det danske bladhus er placeret siden 1923. I første omgang motiveredes det med Flensborg bys planer om bygning af en leverandørgade umiddelbart bag bladhuset. Denne ville fuldkommen stænge bladet inde og stærkt vanskeliggøre driften. Men snart kom en udskiftning af Flensborg Avis' nedslidte 70-årige rotationsmaskine ind i billedet som det væsentligste argument for en udflytning. Tilsynsrådet skønnede, at anskaffelsen af en ny, moderne offset-rotation ikke længere kunne udskydes. Samtidig stod det klart, at installeringen af en ny maskine i bladhuset ikke blot ville blive særdeles bekostelig, men også skabe betydelige tekniske problemer.

Det var i denne situation, Flensborg Avis' tilsynsråd lod en bombe

springe: Det meddeltes, at man havde så godt som besluttet af flytte ud til nabokommunen Harreslev, hvor man havde en tom fabriksdal på hånden. I første omgang skulle kun den i mellemtiden bestilte ny rotation installeres i hallen, men senere skulle såvel redaktion som ekspedition følge efter.

Det skabte et vældigt røre, da det forlød, at projektet bl.a. skulle finansieres ved salg af den gamle bladbygning på Nørretorv. Det strømmede ind med læserbreve fra folk på begge sider af grænsen, der stærkt advarede mod en udflytning til Harreslev. Spottende gav man allerede avisen navneforandring til Harreslev Avis. Ikke mindst bladets egen redaktion gik stærkt ind for, at man ikke skulle opgive bastionen på Nørretorv. Selv Flensborgs overborgmester blandede sig i debatten og beklagede stærkt, at Flensborg Avis ville forlade sin hjemby. Der indkaldtes til et hastemøde i Flensborgs magistrat, som fremkom med et tilbud, der skulle kunne sikre bladets forbliven i Flensborg. Til opførelsen af et nyt bladhus ville byen stille en grund til rådighed på Wittenbergvej i industrikvarteret i den vestlige byudkant, og ydermere stillede man en ret betydelig økonomisk hjælp til byggeriet i udsigt.

Tilsyneladende var det et så favorabelt tilbud, at Flensborg avis straks opgav Harreslev-planerne. Måske var det også de mange protestbreve fra

opbragte læsere, der gjorde udslaget. Åbenbart havde Flensborg Avis' ledelse slet ikke regnet med reaktioner af dette omfang. Fra flere sider var man inde på, at det også rent nationalt ville betyde et tab, hvis det danske grænseblad flyttede bort fra Flensborgs centrum og gemte sig i det afsides beliggende industrikvarter. Men måske overså de fleste skribenter, at der også hører økonomi med i billedet.

Foruden installeringen af den ny rotationsmaskine var der et andet forhold, som spillede en væsentlig rolle: Bladhuset er i en så forsømt tilstand, at en istandsættelse og modernisering vil være yderst påkrævet, hvis Flensborg Avis skal forblive på Nørretorv. I årtier er der kun blevet foretaget lapperier på huset.

Dette forhold har spillet stærkt ind i tilsynsrådets overvejelser. Heller ikke denne udgift er der dækning for. Ikke uventet faldt tilsynsrådets afgørelse i september da også ud til fordel for udflytningen til Wittenbergvej. I en erklæring fra tilsynsrådet hed det, at man vil gå videre med disse planer. Tilsynsrådet, hvis afgørelse ikke var enstemmig, vurderer, at alternativet til denne løsning, nemlig bygning af en trykkerihal ved Nørretorv og en modernisering af bladhuset, vil være såvel finansiell som teknisk uoverskuelig. Samtidig gør man det påny klart, at projektet kun kan finansieres ved salg af den gamle bladbygning.

Ret meget længere var sagen ikke kommet ved udgangen af oktober. Tilsynsrådet har anmodet staten om at medvirke ved projektets finansiering, og femmandsudvalget har haft flere møder om sagen. Imidlertid skønnede udvalget sidst i september, at der må indhentes yderligere oplysninger, før der kan træffes en afgørelse.

Grænseforeningen 1984-1985

ved direktør O. M. Olesen

Sendemandsmødet 1985 havde samlet godt 260 deltagere – sendemænd, hovedstyrelsesmedlemmer og gæster fra Sydslesvig og Danmark. Mødet blev afholdt på »Nyborg Strand« den 12. og 13. oktober.

Om aftenen den 12. oktober var der fælles kaffebord og landdagsmedlem Karl Otto Meyer talte om de politiske forhold i Sydslesvig og Sydslesvigsk Vælgerforenings stillingtagen til problemerne. Der var efter kaffebordet underholdning ved Kirsten og Hans Christian Søndergaard, Bylderup-Bov, der sang sønderjyske sange på sønderjysk mål. Om morgenen den 13. oktober holdt pastor Mogens Barfod, Højer, en kort morgenandagt.

Sendemandsmødet valgte uden afstemning som 1. næstformand amtskolekonsulent Viggo Witt-Hansen og som 2. næstformand forstander Filt Jensen. Som revisorer genvalgtes statsautoriseret revisor Leif Eichel og revisor John U. Jensen.

Organisation

Formanden for organisationsudvalget, skolebibliotekskonsulent E. Myhre-Jensen kunne berette om en lille tilbagegang igen i medlemstallet til nu lige godt 50.000. Siden 1975 er medlemstallet faldet med 1/3. I alt der der nu 164 tilsluttede lokale foreninger, idet der igen er sket nogle foreningssammenlægninger. Ikke alle lokale foreninger viser tilstrækkelig aktivitet og effektivitet. Udvalget har – også gennem økonomiske støttemuligheder – søgt at fremme foreningsaktiviteten. En række organisationskurser er gennemført. Udvalgsformanden slog fast, at medlemstilbagegangen må standses og omtalte forslaget til nye love, der skulle give større organisations-smidighed.

Oplysning

Oplysningsudvalgets formand, amtsskolekonsulent Viggo Witt-Hansen understregede, at en slumrende grænselandsinteresse måtte gøres bevidst. Grænseforeningen skal være en stærk og meningsfyldt faktor gennem sit oplysningsarbejde. Udvalget har i sit arbejde satset meget på undervisningssektoren med kurser og undervisningsmateriale. Også turismen har udvalget beskæftiget sig med. Der er arbejdet en hel del med udstillingsmateriale og en række udstillingsarrangementer er gennemført. Grænseforeningen og de lokale foreninger må beskæftige sig mere med at have kontakt til medierne.

Dybbøldagen 1984

Formanden for Dybbøldagsudvalget, civildommer J. Kisbye Møller kunne oplyse, at indsamlingsresultatet i forhold til 1983 er steget med næsten 10.000 kr. til 642.461 kr.

Det sønderjydske Lotteri 1984

Lotteriudvalgets formand, forstander Karl Sommer meddelte, at der i 1984 er solgt ca. 25.000 flere lodsedler end året før. Stigningen er størst på salget gennem giroudsendelser. Disse udsendelser har i øvrigt givet Grænseforeningen 169 nye medlemmer og et beløb i bidrag til foreningens arbejde på 235.000 kr. Lotterioverskuddet blev 1.760.581 kr., der er fordelt til anlægsopgaver i Sydslesvig og de lokale foreningers venskabsarbejde.

Landbrugsudvalget

Forstander Filt Jensen kunne som formand for Landbrugsudvalget meddele, at der er et generationsskifte i konsulentstaben, og at udvalget har indsamlet kr. 84.700 til arbejdet. Udvalget støtter konsulentvirksomheden under Fælleslandboforeningen for Sydslesvig.

Økonomi

Grænseforeningens regnskab 1984-1985 balancerer i resultatopgørelsen med kr. 51.514.097. Heraf er ca. 45 mill. statsmidler, der passerer Grænseforeningen som støtte til Sydslesvigsk Forening, Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger og Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig.

Selv har Grænseforeningen kunnet anvende godt 2,7 mill. kr. til opgaver i Sydslesvig, det er ca. 200.000 kr. mere end sidste år. Til oplysnings- og organisationsarbejde er anvendt 818.800 kr., heraf langt det meste til oplysningsvirksomhed. Grænseforeningens samlede legatmidler udgør nu godt 18 mill. kr. og Sikringsfonden godt 2,5 mill. kr. Der har på regnskabet kunnet foretages henlæggelser til en række opgaver i 1985-1986.

Ledelsen

Grænseforeningens formand er overbibliotekar, professor H. P. Clausen, 1. næstformand er amtsskolekonsulent Viggo Witt-Hansen og 2. næstformand forstander Filt Jensen. Hovedstyrelsen sammensættes af repræsentanter valgt lokalt, hvortil der yderligere vælges et antal medlemmer. Den øverste myndighed er sendemandsmødet. Grænseforeningens administration ledes af direktør, cand. jur. O. M. Olsen, mens landssekretær Fr. Rudbeck og fire landsdelssekretærer er til rådighed for organisations- og oplysningsarbejdet.

Formål

Grænseforeningens formålsparagraf lyder: »At virke til støtte for danske interesser i Sønderjylland, særligt syd for grænsen, samt at styrke og udbrede kendskabet til grænselandets forhold«.

Nye love

På sendemandsmødet vedtoges nye love for Grænseforeningen. Lovene har til formålsparagraffen føjet bestemmelsen om »at styrke og udbrede kendskabet til grænselandets forhold«. I øvrigt ændredes organisationsopbygningen, så man fremtidigt ikke for de lokale foreninger har amtsforeninger, men mindre kredse som mellemlid til hovedstyrelsen.

Grænseforeningens årbøger:

- 1967: DANSK I SYDSLESVIG
- 1968: NORDISK I SYDSLESVIG
- 1969: DANMARKS FØRSTE STORBY
- 1970: 50 ÅR MED DANMARK
- 1971: VORE FRISISKE NABOER
- 1972: GRÆNSELANDET OG EUROPA
- 1973: UNG VED GRÆNSEN
- 1974: DANSK HVERDAG I SYDSLESVIG
- 1975: EUROPAS NATIONALE MINDRETAL
- 1976: KIRKEKUNST I SYDSLESVIG
- 1977: GRÆNSELANDETS SPROG
- 1978: DANSK KONSOLIDERING
- 1979: DRONNINGEN I SYDSLESVIG
- 1980: POLITIK I SYDSLESVIG 1045-1979
- 1981: SOM VI SER OS SELV
- 1982: DER VAR ENGANG – I SYDSLESVIG
- 1983: C. W. ECKERSBERG 1783 2/1 1983
- 1984: GENNEM FLENSBORG MED HELMUT OG POVL LECKBAND
- 1985: HERREGÅRDE I SYDSLESVIG – EN FÆLLES KULTURARV

Grænseforeningens årbog 1986:
SAGN OG SAGA FRA SYDSLESVIG

Redaktion: O. M. Olesen
Copyright: Grænseforeningen
Udgiver: Grænseforeningen
Peder Skrams Gade 5, 1054 Kbh. K.
01-11 30 63
Tryk: Center-Tryk A/S, Holbæk

Forsidebilledet: Den gule blomst.